

Metodické postupy řešení rozvoje lesního hospodářství v krajích

**Ing. Petra Hlaváčková
Doc. Ing. František Kalousek, CSc.**

Recenzovaná monografie

1/2008

METODICKÉ POSTUPY ŘEŠENÍ ROZVOJE LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ V KRAJÍCH

Recenzovaná monografie

Ing. Petra Hlaváčková
Doc. Ing. František Kalousek, CSc.

Brno 2008

Lesnický průvodce 1/2008

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.
Strnady 136, 252 02 Jíloviště
<http://www.vulhm.cz>

Odpovědný redaktor: Mgr. E. Krupičková
e-mail: krupickova@vulhm.cz

ISBN 978-80-86461-94-6
ISSN 0862-7657

Methodological procedures for the development of forestry in regions

Abstract

Forest development dwells in material and formal terms on the principles of sustainable forest management. Historically long-term experience shows that fundamental requirements for sustainable forest management can be met only through the planned and qualified use of the complex of available legislative, political and economic instruments for repression, support and education applied by state and regional forest policies.

The presented monograph was elaborated on the basis of the Forest Development Programme for the Region of Central Bohemia until 2030. The Programme's objective was to gain a set of data on natural and ecological, production, technical, socio-economic and forest policy conditions of regional forestry that would enable professional and political authorities in the region an optimum decision-making on priorities in active influencing of the forestry sector. In spite of the fact that the monograph follows out from the document resolving forest development challenges in a concrete region, its results and recommendations can be generalized and applied for the solution of forest development in all regions of the Czech Republic. The objective of the monograph is to provide guidelines to regional authorities and namely to municipalities with extended competences for directions and procedures in forest management to be adopted in coming years.

Key words: forest management, developmental strategy, regions, renewable natural resources, sustainable management

Klíčová slova: lesní hospodářství, strategie rozvoje, kraje, obnovitelné přírodní zdroje, trvale udržitelné hospodaření

Recenzenti: Doc. Ing. R. Bagar, CSc.
Doc. Ing. J. Oliva, PhD.

Adresa autorů:

Ing. Petra Hlaváčková, Doc. Ing. František Kalousek, CSc.

Lesnická a dřevařská fakulta, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

Obsah

1. Úvod	7
2. Základní charakteristiky Středočeského kraje	9
3. Hospodaření v lesích trvale udržitelným způsobem	14
4. Zachování a zvěšování výměry lesů	15
5. Ochrana zdraví a vitality lesních ekosystémů	15
6. Zvyšování biologické diverzity lesů	19
7. Zachování a zvyšování schopnosti plnit produkční a mimoprodukční funkce lesa	20
8. Lesnické vzdělávání	23
9. Možnosti sdružování lesních majetků	24
10. Využití a zhodnocení dřevní suroviny a ostatních produktů lesa	25
11. Lesní dopravní systém jako součást zpřístupnění krajiny	26
12. Státní lesy v Středočeském kraji	27
13. Možnosti převodu zemědělských půd na jiný způsob využívání	28
Zásady pro zalesňování nelesních půd	38
Podpora zalesňování nelesních půd v ČR	40
14. Závěr	52
15. Literatura a zdroje	53
Methodological procedures for the development of forestry in regions (Summary)	55

1. Úvod

Kraje jako jednotky územní samosprávy nepotřebují pro plnění svých funkcí mít lesy ve svém vlastnictví a eventuální výkon práva hospodaření k lesům je ve významné kolizi s plněním přenesené působnosti krajů na úseku státní správy lesů. Lesy mají neopominutelný význam pro jejich hospodářský, sociální a kulturně politický život, protože těžební a pěstební obsluha lesního fondu zabezpečuje plnění významných produkčních a mimoprodukčních funkcí lesů na území krajů včetně dopravního zpřístupnění pro veřejnost a současně významně zatěžuje veřejnou dopravní síť dopravou dříví. Výrobní a ekonomické problémy, které na lesních majetcích vznikají svými sociálními, politickými a jinými důsledky, dopadají i na samosprávu. Zájem krajů o dění v lesích je proto oprávněný a vyžaduje systémové řešení míry a formy jeho praktického uplatnění.

Praktické systémové kroky vyžadují na jedné straně respektování legislativního rámce, daného zákony a jinými dokumenty, zejména:

- zákonem č. 289/1995 Sb., o lesích
- zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)
- koncepcí resortní politiky MZe na období před vstupem ČR do EU, Usnesení Vlády ČR č. 49 z roku 2000 (část B – koncepce lesnické politiky)
- Usnesením Vlády ČR č. 53 z roku 2003 o Národním lesnickém programu
- předpisy a směrnice pro dotační programy EU

Na druhé straně jsou nezbytné dostatečně komplexní a konkrétní informace o lesním fondu v kraji.

Tato monografie byla vypracována na základě Programu rozvoje lesního hospodářství Středočeského kraje do roku 2030 (dále jen Program). Účelem Programu bylo získání souboru takových informací o přírodně-ekologických, produkčních, technických, sociálně-ekonomických a lesnicko-politických poměrech v lesním hospodářství na území kraje, které by odborným a politickým orgánům kraje umožňovaly optimální výběr priorit v oblasti aktivního ovlivňování lesnického sektoru.

I když práce vychází z Programu, který řešil možnosti rozvoje lesního hospodářství konkrétního kraje, byla vypracována tak, aby její výsledky a doporučení bylo možno aplikovat při řešení rozvoje lesního hospodářství ve všech krajích České republiky.

Základní strukturu Programu proto tvoří problematika:

- hospodaření v lesích trvale udržitelným způsobem
- možnosti zvyšování produkce a rozvoj mimoprodukčních funkcí lesa
- zvyšování biologické diverzity lesů

- využití a zhodnocení dřevní suroviny a ostatních produktů lesa
- péče o lesy ve zvláště chráněných územích
- poškození lesů škodlivými činiteli
- lesnického učňovského školství a vzdělávání lesníků
- středního lesnického školství
- lesního dopravního systému (LDS) a možnosti jeho napojení na silnice II. a III. třídy
- zpřístupnění příměstských lesů a dalších lesů se zvýšenou rekreační funkcí
- přístupnost krajiny
- možnosti zalesnění zemědělských půd a zakládání porostů rychlerostoucích dřevin
- možnosti sdružování lesních majetků obcí
- hospodaření v lesích ve vlastnictví státu
- identifikace lokalit nejvíce ohrožených z hlediska bezpečnosti produkce

Rozhodujícími zdroji vstupních informací se staly:

- Podklady pro Národní lesnický program kraje (NLP)
- Program trvale udržitelného rozvoje Středočeského kraje
- Souhrnné lesní hospodářské plány (SLHP) Středočeského kraje a České republiky
- Regionální analýza Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL)
- Oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) zastoupených přírodních lesních oblastí
- Výsledky inventarizace lesů
- Český statistický úřad – krajské ročenky

Cílem Metodiky je dát návod krajům a především obcím s rozšířenou působností, jakým způsobem mohou a měly by postupovat při hospodaření v lesích v průběhu následujících let.

2. Základní charakteristiky Středočeského kraje

Středočeský kraj jako vyšší územně samosprávný celek byl vytvořen v roce 2002. Celková plocha Středočeského kraje je 1 101 476 ha, tj. 14 % rozlohy celého území České republiky, což řadí kraj k největším v České republice. Do Středočeského kraje náleží 26 obcí s rozšířenou působností (ORP). Administrativní členění kraje je zobrazeno na obrázku.

Obrázek 2.1: Mapa obcí s rozšířenou působností ve Středočeském kraji

Zdroj: www.kr-stredocesky.cz

Podle Podkladů pro NLP (2006) se pozemky určené k plnění funkcí lesů (PUPFL) podílí na výměře kraje 306 033 ha (podle lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov je výměra lesa jen 298 304 ha a podle Katastru nemovitostí 304 906 ha). Z této plochy zabírá 97,9 % porostní půda a zbylých 2,1 % zaujímá bezlesí, jiné a ostatní pozemky. Vybrané ukazatele lesnictví podle krajů České republiky jsou uvedeny v tabulce 2.1.

Požadavky na ochranu pozemků určených k plnění funkcí lesa jsou právně zajištěny zákonem o lesích č. 289/1995 Sb., kde je stanoveno, že pozemky určené k plnění funkcí lesa musí být účelně obhospodařovány. Vlastník lesa je povinen usilovat při hospodaření v lese o to, aby byly zachovány funkce lesa a zachován genofond lesních dřevin. Odnětí nebo omezení pro nové stavby nebo rekreaci na těchto pozemcích musí být v souladu se schválenou územně projektovou dokumentací (ÚPD).

Lesnatost kraje 27,1 % je nejnižší ze všech krajů České republiky, navíc s velkými lokálními rozdíly: od nejnižší lesnatosti 5,3 % u ORP Kralupy nad Vltavou po

Tabulka 2.1: Vybrané ukazatele lesnictví podle krajů

ČR, kraje	Zalesňování celkem (ha)	Těžba dřeva (m ³ b. k.)		Prořezávky celkem (ha)	Probírky celkem (ha)	Zpracovaná nahodilá těžba celkem	z toho hmyzová
		jehličnaté	listnaté				
Česká republika	19 042	13 920 127	1 681 249	43 420	91 062	5 378 796	1 267 655
Hl. m. Praha	15	4 938	4 295	35	238	3 913	132
Středočeský	2 528	1 438 481	191 587	4 523	10 645	451 027	114 605
Jihočeský	2 133	2 198 872	96 091	4 866	10 060	1 034 438	271 842
Plzeňský	1 799	1 659 523	58 332	4 287	8 410	556 926	148 280
Karlovarský	960	768 705	21 996	2 329	4 366	246 102	39 549
Ústecký	1 516	252 939	92 800	2 828	3 494	95 284	18 959
Liberecký	843	451 641	60 048	2 572	4 021	80 221	21 535
Královéhradecký	893	691 180	60 510	3 077	4 877	159 511	39 070
Pardubický	875	746 065	82 454	2 740	6 347	215 827	38 569
Vysočina	1 580	1 533 221	42 083	2 744	9 089	482 270	114 447
Jihomoravský	1 555	732 749	350 731	2 221	6 631	328 432	80 260
Olomoucký	1 390	1 044 154	185 035	3 275	7 526	464 939	71 139
Zlínský	1 049	796 155	326 368	4 316	7 013	339 742	31 677
Moravskoslezský	1 906	1 601 504	108 919	3 607	8 343	920 164	277 591

Tabulka 2.2: Lesnatost krajů v České republice

Kraj	Lesnatost		Kraj	Lesnatost	
	PUPFL	p. půda		PUPFL	p. půda
	%			%	
Hl. město Praha	9,9	9,5	Královéhradecký	30,9	30,3
Středočeský	27,8	27,1	Pardubický	29,4	28,8
Jihočeský	37,5	36,6	Vysočina	30,3	29,8
Plzeňský	39,5	38,6	Jihomoravský	28	27,4
Karlovarský	43,3	42,5	Olomoucký	34,8	34
Ústecký	29,6	29,3	Zlínský	39,6	38,9
Liberecký	44,3	42,7	Moravskoslezský	35,6	34,3
			Česká republika	33,6	32,9

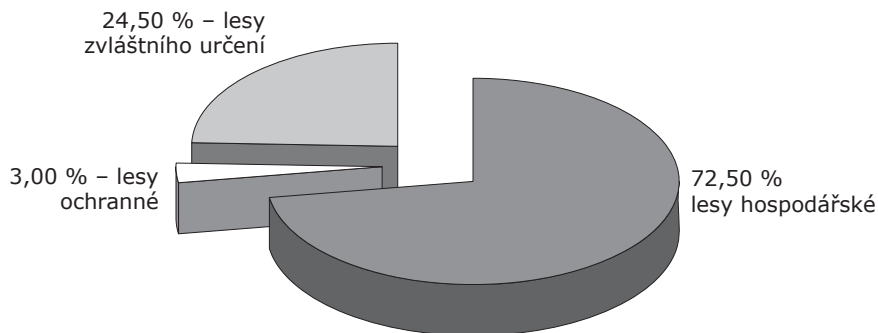
49,1 % u ORP Příbram. Porovnání lesnatosti krajů České republiky a lesnatosti jednotlivých obcí s rozšířenou působností je uvedeno v tabulkách 2.2 a 2.3.

Podle kategorizace lesů ČR v roce 2006 náleželo 217 120 ha porostní plochy do lesů hospodářských, 8 965 ha plochy do lesů ochranných a 73 415 ha do lesů zvláštního určení. Procentní podíl jednotlivých kategorií zobrazuje obrázek 2.2.

Tabulka 2.3: Lesnatost obcí s rozšířenou působností

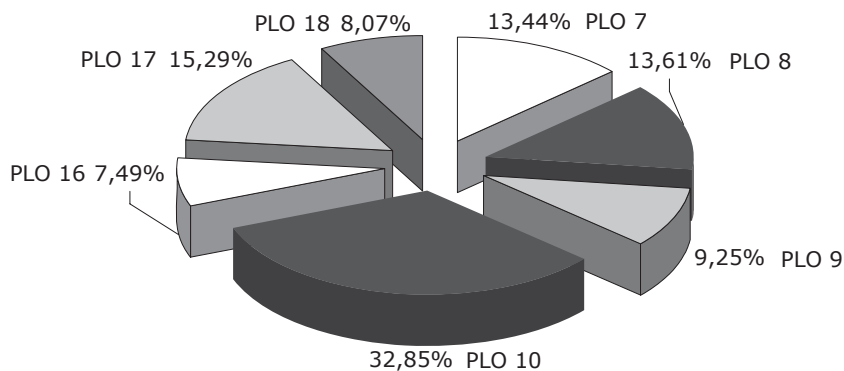
ORP	Výměra (ha)	Z toho porostní půda (ha)	Lesnatost (%)	ORP	Výměra (ha)	Z toho porostní půda (ha)	Lesnatost (%)
Kralupy n. Vltavou	13 125	696	5,3	Kutná Hora	64 260	17 047	26,5
Neratovice	11 320	831	7,3	Černošice	58 066	15 739	27,1
Český Brod	18 432	1 529	8,3	Sedlčany	44 858	12 502	27,9
Slaný	36 880	3 629	9,8	Benešov	68 999	19 509	28,3
Brandýs n. Labem	37 780	4 535	12	Vlašim	49 590	14 057	28,3
Kolín	58 421	7 733	13,2	Mnichovo Hradiště	21 250	6 080	28,6
Čáslav	27 432	4 200	15,3	Hořovice	24 621	7 179	29,2
Poděbrady	34 859	5 739	16,5	Kladno	35 081	10 561	30,1
Nymburk	35 549	6 350	17,9	Říčany	37 718	12 230	32,4
Lysá n. Labem	12 108	2 345	19,4	Rakovník	89 630	32 240	36
Votice	28 878	6 097	21,1	Beroun	41 569	15 960	38,4
Mladá Boleslav	81 033	19 939	24,6	Dobříš	31 840	15 052	47,3
Mělník	45 664	11 272	24,7	Příbram	92 504	45 424	49,1
				Celý kraj	1 101 467	298 476	27,1

Obrázek 2.2: Kategorizace lesů

Lesní fond kraje spadá do 8 přírodních lesních oblastí (PLO): PLO 7 – Brdská vrchovina, PLO 8 – Křivoklátsko a Český kras, PLO 9 – Rakovnicko-kladenská pahorkatina, PLO 10 – Středočeská pahorkatina, PLO 12 – Předhůří Šumavy a Novohradských hor, PLO 16 – Českomoravská vrchovina, PLO 17 – Polabí, PLO 18 – Severočeská pískovcová plošina. PLO 12 do Středočeského kraje zasahuje pouze zanedbatelnou výměrou lesů, proto dále není uvažována. Procentní podíl přírodních lesních oblastí na lesích kraje ukazuje obrázek 2.3.

Obrázek 2.3: Podíl PLO na lesích kraje

Tabulka 2.4: Přiřazení obcí s rozšířenou působností k přírodním lesním oblastem

ORP	Převažující PLO	Kod PLO	ORP	Převažující PLO	Kod PLO
Hořovice	Brdská vrchovina	7	Brandýs n. Labem		17
Příbram		7	Český Brod		17
Beroun	Křivoklátsko a Český kras	8	Kolín		17
Kladno		9	Kralupy n. Vltavou		17
Rakovník	Rakovnicko-kladenská pahorkatina	9	Lysá n. Labem	Polabí	17
Slaný		9	Mělník		17
Benešov		10	Neratovice		17
Čáslav		10	Nymburk		17
Černošice		10	Poděbrady		17
Dobříš		10	Mladá Boleslav		17(18)
Kutná Hora	Středočeská pahorkatina	10	Mnichovo Hradiště	Severočeská pískovcová plošina	18
Říčany		10			
Sedlčany		10			
Vlašim		10(16)			
Votice		10(16)			

Ve Středočeském kraji se vyskytují převážně jehličnaté dřeviny (72,3 %). Největší podíl zaujímá smrk (38,6 %) a borovice lesní (27,2 %). Z listnatých dřevin dominuje dub (12,3 %). Nejvíce lesů v kraji je ve vlastnictví státu (58,9 % porostní plochy).

Tabulka 2.5: Maloplošná chráněná území podle krajů

Kraj	Celkem	v tom				Celkem	v tom			
		NPP	NPR	PP	PR		NPP	NPR	PP	PR
		počet ¹⁾					ha			
Hl. m. Praha	88	7		66	15	2 133	98		1 089	946
Středočeský	220	15	15	112	78	12 343	124	5 546	971	5 701
Jihočeský	297	10	12	179	96	13 332	463	3 146	5 076	4 648
Plzeňský	174	5	6	82	81	8 596	227	787	4 687	2 896
Karlovarský	67	7	6	25	29	3 343	166	1 606	747	825
Ústecký	140	13	11	62	54	3 102	111	785	758	1 449
Liberecký	110	8	7	59	36	6 120	259	2 626	1 440	1 795
Královéhradecký	111	1	5	67	38	11 891	334	2 531	7 667	1 359
Pardubický	97	2	3	53	39	5 217	3	1 830	675	2 709
Vysočina	170	3	7	92	68	5 560	86	947	879	3 648
Jihomoravský	277	13	17	153	94	8 224	361	2 726	1 638	3 499
Olomoucký	136	11	11	64	50	5 989	116	3 144	563	2 165
Zlínský	170	3	6	123	38	1 890	95	326	587	882
Moravskoslezský	142	6	10	55	71	6 121	286	1 988	414	3 432
Celkem ČR	2 173	103	110	1 188	772	93 863	2 729	27 989	27 191	35 954

¹⁾ počet maloplošných chráněných území za ČR neodpovídá součtu za kraje, neboť některá MCHÚ se rozkládají na území více krajů

Na území Středočeského kraje je vyhlášeno 5 chráněných krajinných oblastí (CHKO), které zaujímají v rámci kraje 87 548 ha, což činí 7,95 % rozlohy kraje. Jsou to CHKO Blaník, CHKO Český kras, CHKO Český ráj, CHKO Kokořínsko, CHKO Křivoklátsko. Kromě CHKO Blaník zasahují všechny chráněné krajinné oblasti i do jiných krajů. Dále je na území kraje 220 maloplošných chráněných území s celkovou rozlohou 12 343 ha. Kategorie maloplošných chráněných území podle krajů jsou uvedeny v tabulce 2.5. Jsou jimi národní přírodní památka (NPP), národní přírodní rezervace (NPR), přírodní památka (PP), přírodní rezervace (PR).

Do Středočeského kraje zasahuje také 5 ptačích oblastí a 125 evropsky významných lokalit, které patří do soustavy NATURA 2000.

Doporučení:

Při hodnocení rozvoje lesního hospodářství v jednotlivých krajích je nutné vždy aktualizovat informace o přírodních poměrech a charakteristikách kraje, aby bylo možné lépe předikovat budoucí vývoj.

3. Hospodaření v lesích trvale udržitelným způsobem

Význam a postavení lesů souvisí s myšlenkou trvale udržitelného hospodaření ve vztahu k ochraně životního prostředí, jež je základním jednotným principem národních, evropských i světových koncepcí a politik.

Současná právní úprava státní správy lesního hospodářství poskytuje krajům významné kompetence povolovací, schvalovací a kontrolní, a pravomoc rozhodovat o poskytování finančních příspěvků a služeb. Tyto kompetence dobře korespondují s hlavními principy trvale udržitelného hospodaření v lesích, kterými jsou zejména:

- zachování a zvyšování plochy lesů a jejich úlohy v globálním cyklu uhlíku,
- ochrana a zvyšování biologické diverzity lesních ekosystémů,
- podpora produkčních funkcí lesa,
- zachování a zvyšování ochranných funkcí lesů (zejména vůči půdě a vodě),
- ochrana zdraví a vitality lesních ekosystémů vyloučením takových lidských činností, které vedou přímo nebo nepřímo k nevratným poškozením lesních stanovišť, zejména půd, flóry a fauny,
- uznání dlouhodobé povahy lesního hospodářství a účinná podpora postupů umožňujících a usnadňujících víceúčelové trvale udržitelné hospodaření,
- hospodaření na základě pravidelně obnovovaných plánů a programů, průzkumů lesa a odborných poznatků,
- respektování vlivu veřejného mínění na lesnickou politiku,
- přizpůsobení lesnických aktivit, zejména zalesňování, zachování krajiny a ekologicky nebo jinak významných stanovišť.

Zatímco plnění dřevoprodukční funkce plně odpovídají právní a ekonomické atributy lesa jako majetku a výrobního prostředku, mimoprodukčním funkcím odpovídají atributy veřejného statku. To je zdrojem trvalého konfliktu, v němž na jedné straně stojí objektivní ekonomické zájmy a možnosti vlastníků lesa a navazující výrobní sféry a na druhé straně tzv. veřejný zájem.

Doporučení:

Nalezení a udržování pro obě strany únosného rovnovážného stavu je zásadní podmínkou reálného a dlouhodobého rozvoje lesního hospodářství. Historicky dlouhodobé zkušenosti ukazují, že naplnění základních požadavků trvale udržitelného lesního hospodářství, tj. zachování a přiměřené zvyšování plochy lesů, udržování

zdraví a vitality lesních ekosystémů, ochrana a zvyšování biologické diverzity lesních ekosystémů, zachování a zvyšování produkčních funkcí lesa, zachování a zvyšování schopnosti plnit mimoprodukční funkce lesa lze dosáhnout jen plánovitým a kvalifikovaným využíváním komplexu legislativně, politicky a ekonomicky dostupných represivních, podpůrných a osvětových nástrojů státní a regionální lesnické politiky.

4. Zachování a zvětšování výměry lesů

Klimatické podmínky se v posledních letech vyznačují extrémními hodnotami teplot a srážek a jejich velkými výkyvy ve srovnání s dlouhodobými normály. Tyto podmínky jsou z hlediska zemědělské výroby velmi nepříznivé a způsobují vysoké výpadky v rostlinné produkci a v tržbách u podnikatelů v zemědělství. Dochází ke snížení zaměstnanosti v zemědělství, snižuje se efektivnost výroby, nedostává se finančních prostředků pro modernizaci atd.

Možnými způsoby efektivního využití zemědělské půdy mohou být zalesňování a zakládání porostů rychlerostoucích dřevin. Těmito opatřeními je rovněž řešena společná zemědělská politika, jejímž cílem je také přispět ke vzniku dynamické ekonomiky venkovských oblastí. Se zemědělskou politikou úzce souvisí politika životního prostředí, sociální politika, regionální politika a energetická politika. Tato politika ukládá potřebu a nutnost využívání obnovitelných zdrojů energie.

Při výběru stanovišť a půd vhodných ke změnám využití musí být uvažovány mimoprodukční funkce půdy. Cíle, které změna kultury sleduje, jsou:

- obnova a údržba krajiny, zejména pokud jde o její kulturní a estetickou stránku,
- retence vody v krajině, zlepšování vodního režimu území,
- ochrana proti erozi jak vodní, tak větrné,
- využití a asanace antropogenně narušených půd (intoxikovaných, kontaminovaných, výsypek, hald, ploch po těžbě surovin apod.),
- údržba ploch bez významného hospodářského využití a ploch s půdami z nejrůznějších příčin degradovaných.

Kritéria pro výběr stanovišť doporučovaných ke změně kultury jsou všeobecně tato: klimatické podmínky, charakter půd (systematické a substrátové zařazení, hloubka půdy, obsah skeletu, zrnitostní složení, vodní režim apod.), charakter reliéfu (svažitost, expozice), ohrožení vodní a větrnou erozí, snaha zvýšit retenční schopnost krajiny.

Provedená analýza ve Středočeském kraji ukázala, že problematika zvyšování výměry lesů by měla být jednou z priorit lesnické politiky krajů. Z tohoto důvodu byla zpracována kapitola 13. v této Metodice, která se uvedenou problematikou zabývá podrobněji.

Doporučení:

Výsledky kvantifikace možností vrátit část zemědělské půdy lesu nebo ji využít k výsadbě rychlerostoucích dřevin vedou k závěru, že obce s největším podílem zemědělské půdy nabízejí k zalesnění relativně nejméně půdy a v souladu s tím je i potencionální zvýšení lesnatosti u nich nejmenší.

Zvyšování výměry lesů by mělo být zaměřeno přednostně na oblasti s nejnižší lesnatostí a to jak z důvodů funkčních, tak z důvodů ekonomických, protože zakládání nových lesů je nákladné a je spojeno s potřebou finanční, organizační a odborné podpory. Průměrný roční objem zalesnění: 1 050 ha je v rámci uvažovaného období (do konce roku 2030) pro Středočeský kraj technicky i finančně dobře zvládnutelný.

5. Ochrana zdraví a vitality lesních ekosystémů

Z obecného hlediska byly podmínky ovlivňující zdravotní stav a ochranu lesa v České republice v roce 2006 méně příznivé než v roce 2005. Počasí v roce 2006 vykazovalo řadu extrémů (teplotní a srážkový zlom na přelomu července a srpna, suchý a teplý podzim, protikladný charakter zimních období) a celkově přispělo ke zhoršení stavu, především prostřednictvím poškození porostů mokrým sněhem na počátku roku a přísuškem v jeho závěru. Teplé a relativně suché pozdně letní a podzimní počasí bylo příznivé pro vícegenerační druhy podkorního hmyzu, u nichž způsobilo posílení populačních hustot a synchronizaci vývoje. Zdravotní stav lesů je též zhoršen v důsledku dlouhodobě přetrvávajícího působení imisních vlivů a nutričního deficitu exponovaných lesních půd a snížení jejich přirozené odolnosti vůči biotickým i abiotickým činitelům.

Přestože se ve Středočeském kraji a jeho okolí nachází velké množství imisních zdrojů (Praha, elektrárny Mělník, Chvaletice, Opatovice, severní Čechy, lokální aglomerace apod.), od druhé poloviny 80. let minulého století má znečišťování ovzduší klesající tendenci. To platí zejména u oxidu siřičitého, ale i u oxidů dusíku. Naopak narůstající význam bude mít pravděpodobně ozon, který je již dnes považován

za nejrizikovější sloučeninu z hlediska poškozování lesů v Evropě. V kraji nejsou zaznamenána nejvyšší pásma imisního poškození. Většina porostů se nachází v pásmu ohrožení D, tedy nízké poškození, které nepředpokládá zkrácení životnosti porostů, zbytek je v pásmu C. Srovnání poškození imisemi podle druhu dřevin ukazuje, že nejvyšší poškození vykazují jehličnaté porosty, především smrk a borovice.

Poškozování starších porostů abiotickými a biotickými činiteli má klesající tendenci. Zatímco v období 1990 až 1999 dosahoval podíl nahodilé těžby 50 %, v tomto decenniu klesá k necelým 30 %. Největší škody působí bořivý vítr a v poněkud menší míře i mokrý sníh a námraza. Dalšími významnými faktory jsou sucho, které se projevilo především začátkem 90. let, tracheomykózní onemocnění, zamokření, pozdní mrazy, škody zvěří a případně i odumírání jedle. Z kalamitních hmyzích škůdců se vyskytuje lýkožrout smrkový, bekyně mniška, bekyně velkohlavá, ploskohřbetka smrková, obaleč dubový a klikoroh borový.

Škodami zvěří je nejvíce postižen smrk, jedle, douglaska a v malé míře i buk. Ohryz a loupání mimo snížení kvality dřevní hmoty způsobuje i rozvoj hnilob a tím snížení statické odolnosti porostů.

Specifickým projevem ohrožení vitality lesních porostů jsou ztráty v zalesnění. Pro celou oblast Středočeského kraje platí, že hlavními příčinami nezdarů zalesnění jsou sucho a kvalita provádění sadebních prací. Jejich podíl je v jednotlivých PLO minimálně 60 %. Z dalších činitelů se výrazněji projevuje buřeň, škody způsobené zvěří a lokálně také vliv zamokření, mrazu a klikoroha borového.

Vzhledem k blízkosti Prahy jsou lesy silně zatíženy rekreací, hlavně v letním období. V oblasti se nachází velké množství chat sloužících k individuální letní a víkendové rekreaci, které byly v minulosti stavěny leckdy i bez patřičných povolení. Vzhledem k většímu tlaku ze strany státních orgánů byl výskyt těchto „černých“ staveb eliminován. V oblasti je také celá řada turistických tábořišť na lesní půdě. Přímé poškození lesa rekreací spočívá hlavně v zakládání černých skládek, drobných ztrátách dříví v porostech a na skládkách a ničení oplocenek či mysliveckých zařízení. Zvýšený pohyb lidí v lese nutí zvěř stahovat se do mlazín a tyčovin, kde působí pomístně škody.

Doporučení:

V otázce poškozování lesních porostů má zásadní význam dodržování ustanovení lesního zákona o včasné zpracování nahodilé těžby a preventivní ochrana proti jednotlivým škodícím faktorům. Velmi důležitá v tomto směru je dostatečná četnost a kvalita kontrol státní správy lesů, zejména na úrovni obcí s rozšířenou působností.

Cílená opatření proti škodám větrem se v některých oblastech prováděla už počátkem tohoto století. V současnosti je základním opatřením proti škodám větrem především

pestrá druhová skladba s vhodným uspořádáním stabilizačních prvků z hluboce kořenících, převážně listnatých, zpevňujících dřevin. Tyto se uplatňují při obnově a zakládání porostů ve formě předsunutých prvků (kotlíků) a zpevňujících pásů či různých listnatých žeber. K tomu přistupuje obezřetný postup obnovy porostů proti směru převládajících větrů spolu s jejich vhodným rozdělením. Problematická je její obnova tzv. pomniškovin z 20. let minulého století, která právě v této době bude začínat. Tam, kde jsou smrkové porosty rozsáhlejší a prakticky bez zpevňujících prvků, se patrně některým škodám větrem nepodaří předejít a právě na těchto lokalitách bude zřejmě nutné obnovu urychlit tak, abychom pokud možno předešli situaci, kdy těžbu v otevřených porostech bude za nás provádět vítr. Aby však nedošlo k výraznému navýšení obnovních těžeb a byla zajištěna těžební vyrovnanost, je vhodné části porostu, které jsou stabilní, předržet do následného decennia. V současnosti se při obnově starších souvislých smrikových a borových porostů daří tyto porosty vhodně rozčleňovat a doplňovat základy zpevňujících prvků tak, aby pro příští obmýti byla vytvořena vhodná prostorová struktura jako základ stability budoucích porostů. Na podmáčených lokalitách lze doporučit věnovat pozornost obnově a údržbě meliorační sítě, která při správném fungování může výrazně zlepšit kvalitu porostů.

Perspektivní řešení škod zvěří spočívá především ve zvyšování přirozené úživnosti prostředí a řádném mysliveckém hospodaření. Určitou možností, jak minimalizovat škody zvěří, je i rajonizace chovu zvěře, spočívající ve stanovení oblastí, ve kterých se budou jednotlivé druhy zvěře chovat, a mimo tyto lokality by byl jejich další chov nežádoucí. V takto určených oblastech by byly dodržovány její přiměřené stavy, které by nebránily odrůstání kultur a náletů bez použití ochranných prostředků, proto je výhled do budoucna vcelku příznivý.

Působení imisí na ekosystémy je metodicky velmi složitým procesem. V lesním ekosystému imise způsobují celou řadu škod s rozličnými následky, včetně ekonomických dopadů na lesní hospodářství, národní hospodářství i dopadů v mezinárodním měřítku. K řešení problematiky by proto měly přispět množiny blíže nespécifikovaných výzkumných, politických a ekologických aktivit, preventivních opatření v různých geografických, časových a společenských sociálně-ekonomických rámcích. V současnosti je největším problémem systém kompenzace imisních škod.

Z dlouhodobějšího hodnocení vyplývá, že relativní výše nezdaru při zalesňování vykazuje klesající trend. Mezi možnostmi, jak snížit míru nezdaru zalesnění, patří racionalizace a zkvalitnění zalesňovacích prací a sadebního materiálu, efektivní využití stanovištních nároků jednotlivých druhů dřevin při plánování cílové druhové skladby a také postupná redukce stavů zvěře, doplněná použitím prostředků biologicko-mechanické ochrany.

6. Zvyšování biologické diverzity lesů

Plošný podíl listnatých dřevin, který je jedním z nejdůležitějších indikátorů biodiverzity, se pohybuje v rozpětí 9,6 až 71,8 %, podíl na zásobách v rozpětí od 4,7 po 80,9 %.

Plošné zastoupení je až na ORP Neratovice a Nymburk vždy větší než na zásobě: to odpovídá vyšší účasti listnatých dřevin v současných obnovních cílech i nižší průměrné hektarové zásobě listnatých dřevin ve srovnání se smrkem. Zastoupení dřevin v jednotlivých ORP ukazuje následující tabulka 6.1.

Tabulka 6.1: Zastoupení dřevin ve Středočeském kraji

ORP	Porostní plocha dřevin (ha)			% zastoupení list. dřevin v	
	jehličnaté	listnaté	celkem	ploše	zásobách
Benešov	14 848	4 437	19 285	23	15
Beroun	8 001	7 788	15 789	49,3	39,7
Brandýs nad Labem	2 859	1 624	4 484	36,2	28,4
Čáslav	2 958	1 212	4 170	29,1	21,1
Černošice	9 379	6 207	15 586	39,8	26,6
Český Brod	981	533	1 514	35,2	26,8
Dobříš	11 694	3 243	14 937	21,7	14,3
Hořovice	5 378	1 759	7 137	24,6	16,3
Kladno	6 139	4 248	10 387	40,9	33,3
Kolín	5 007	2 683	7 689	34,9	31,7
Kralupy nad Vltavou	197	485	682	71,1	68,2
Kutná Hora	14 437	2 438	16 875	14,4	7,7
Lysá nad Labem	1 370	951	2 321	41	41,4
Mělník	7 389	3 714	11 102	33,5	26,7
Mladá Boleslav	12 644	7 057	19 702	35,8	29,6
Mnichovo Hradiště	4 670	1 323	5 993	22,1	15,3
Neratovice	183	636	819	77,6	80,9
Nymburk	3 162	3 155	6 317	49,9	50,2
Poděbrady	1 614	4 110	5 724	71,8	70,9
Příbram	40 770	4 348	45 117	9,6	5,2
Rakovník	22 128	10 307	32 434	31,8	24,7
Říčany	8 991	3 150	12 141	25,9	17,7
Sedlčany	10 370	1 943	12 314	15,8	9,5
Slaný	2 612	998	3 610	27,6	23
Vlašim	12 541	1 384	13 925	9,9	4,7
Votice	5 220	776	5 997	12,9	7,2
Celkem kraj	215 543	80 508	296 051	27,2	19,1

Pro druhovou skladbu lesů všech ORP je příznačné nízké zastoupení buku a modřínu, na rozdíl od dubu a borovice.

Úroveň biodiverzity lesa je kromě druhové skladby závislá i na struktuře lesních porostů. Ve smyslu hospodářské úpravy lesa se struktura lesa vztahuje na nadzemní část lesních porostů. Bohatost struktury v lese vytváří hlavně střídající se výskyty forem lesa podle lesních společenstev v závislosti na stupni vývoje porostů. Porosty s bohatou strukturou se nacházejí v přirozených lesních ekosystémech hlavně ve fázi obnovy a ve fázi rozpadu; ve fázi růstu se objevuje spíše trend k homogennějším strukturám.

Doporučení:

Zvyšování úrovně biodiverzity lesních porostů souvisí s rychlostí jejich obnovy a se zachováním zastoupení melioračních a zpevňujících dřevin na úrovni blízké provedené výsadbě. Úspěšnost je závislá zejména na omezení škod zvěří a na intenzitě dohledu státní správy lesů, na oprávněnosti čerpání nárokových i pobídkových dotací.

7. Zachování a zvyšování schopnosti plnit produkční a mimoprodukční funkce lesa

Produkční funkce lesů kraje, stejně jako u lesů celé ČR, se omezuje na produkci dříví. S orientací lesnického hospodaření na záměrnou produkci pryskyřice, lesního ovoce, hub a jiných součástí lesní biomasy se z legislativních, historických i dalších důvodů neuvazuje.

Produkce dříví má dvě na sobě závislé složky: tvorbu porostní zásoby dřevní hmoty a oddělování jisté části této zásoby těžbou. Vztah mezi porostní zásobou a těžbou dříví je objektivní a umožňuje relativně dlouhou řadu způsobů časové a prostorové úpravy lesa a různé způsoby tzv. těžební úpravy. Skutečný stav porostních zásob a skutečný průběh jejich těžeb se z různých objektivních i subjektivních důvodů liší od zvoleného modelu a výše a skladba porostních zásob může být interpretována jako indikátor rozdílu mezi potenciální a skutečnou produkční výkonností lesů.

Hospodářské lesní kultury plní kromě poskytování obnovitelného zdroje suroviny i mimoprodukční ekologické funkce lesa a funkci biokoridorů, i když ve snížené míře oproti lesům přírodě blízkého složení. K mimoprodukčním funkcím lesů na území Středočeského kraje zřejmě náleží i funkce, které se jmenovitě nepromítají

do kategorizace lesa, zejména ovlivňování vodního a klimatického režimu kraje, produkce hub, lesního ovoce, léčivých rostlin a zdravotně-rekreační funkce. Přehled mimoprodukčních funkcí na území kraje ukazuje tabulka 7.1.

Tabulka 7.1: Mimoprodukční funkce ve Středočeském kraji

Mimoprodukční funkce	Kraj		ČR
	ha PUFL	%	% PUFL
Chráněná oblast přirozené akumulace vod	134 566	43,3	5,1
PHO vodních zdrojů stupeň 1	2 052	0,7	0,1
PHO vodních zdrojů všech stupňů	57 467	18,5	2,2
Pásma léčivých zdrojů	5 077	1,6	0,2
Národní parky	0	0	0
Velkoplošná chráněná území CHKO	49 374	15,9	1,9
Maloplošná chráněná území PP, NPP, PR, NPR	11 179	3,6	0,4
Přírodní parky	37 707	12,1	1,4
Lesy rekreační a lázeňské	1 163	0,4	0
Lesy po potřebu výuky	10 658	3,4	0,4
Genové základny	8 888	2,9	0,3
Biocentra ÚSES	45 111	14,5	1,7
Obory a bažantnice	11 049	3,6	0,4
Lesy ovlivněné rekreací	23 795	7,7	0,9
PUFL k 31. 12. 2003	310 958	x	2 644 168

Zdravotně-rekreační funkce lesa je soubor funkčních efektů lesa, které působí v životním prostředí člověka či v krajinném prostředí k podpoře zotavení a osvěžení lidského organismu, mají účinky léčebné nebo přispívají k čistotě prostředí izolací zdrojů nečistot (škodlivin, NO_x) a útlumem jejich šíření. Rekreační funkce se uplatňuje především v působení somatickém (režim záření, teploty, vlhkosti a proudění vzduchu) i estetickém.

Na převážné části rozlohy lesů se uskutečňuje rekreace v lesní přírodě ve formě volného užívání lesa. V oblasti příměstské rekreace, v místech s intenzivní zástavbou rekreačních zařízení či intenzivní sportovní činnosti, kde se musí lesní hospodářství přizpůsobit požadavkům rekreace a cílevědomě vytvářet podmínky pro rekreační využití lesa, je rekreační funkce prvořadá a porosty se mohou zařadit k lesům zvláštního určení.

Doporučení:

Národní inventarizace lesů zjistila dobrou úroveň péče o porosty s malými rozdíly mezi vlastnickými kategoriemi. Nízká míra poškození porostní zásoby lesních porostů naznačuje dobrou úroveň porostní výchovy jak z hlediska porostní stability, tak z hlediska péče o kvalitu porostní zásoby. Výskyt souší a odumřelého ležícího dříví může být z pohledu certifikačních kritérií až nedostatečný. Těžební možnosti kraje (podle Podkladů pro Národní lesnický program, 2005) mají klesající tendenci v důsledku úbytku výměry a zásob věkových stupňů 10 a více.

Produkční ztráty způsobené obmýtím, druhovou skladbou, rozložením těžby do věkových stupňů, předčasným nebo naopak opožděným uvolňováním náletů a nárostů a opožděnou nebo neúspěšnou obnovou jsou jednak do značné míry skryté, jednak nemusí být spojeny s porušením lesního zákona a jejich eliminace je proto výrazně lesnicko-politickou záležitostí, vyžadující změnu v přístupu vlastníků lesů i odborného personálu k lesnímu majetku v rámci zvyšování jejich vzdělávání a osvěty.

V rámci lesopolitických opatření krajů by mělo být uvažováno o finančním hodnocení ekonomických účinků intenzivního rekreačního využívání lesů. Pro orientační hodnocení důležitosti těchto funkcí je možno využít studie o sociálně-ekonomické významnosti funkcí lesa, zpracované kolektivem autorů (ŠIŠÁK, ŠVIHLA, ŠACH 2002).

Lesnaté oblasti vyhledávají občané z blízkého i vzdáleného okolí k aktivnímu odpočinku, procházkám, turistice, pobytové rekreaci i sportování. Řízená rekreační funkce nastupuje jako nutná od návštěvnosti 100 osob na 100 ha lesní plochy za rok. Opatření řízené rekreační funkce prohlubují možnosti využití lesního prostředí k účinné rekreaci a zároveň ji chrání před znehodnocením. Do 370 osob na 100 ha je třeba jen udržovat čisté lesní prostředí, při vyšší návštěvnosti je třeba počítat s jednoduchým vybavením rekreačními a ochrannými objekty nebo zesílenou ochrannou službou.

Návštěvnost nad 1 500 osob na 100 ha je důvodem zařadit les do kategorie lesů příměstských, parkových apod. K vybavenosti lesů rekreačních patří např. koše na odpady, lavičky, pěšiny a cesty pro pěší i cyklisty, jezdecké stezky, přístřešky, vyhlídky, sportovní a dětské koutky, louky na slunění, vodní plochy, informační tabule, parkoviště, oplocenky aj. Osvěta veřejnosti patří k úkolům lesnických služeb v rámci rekreační funkce lesů.

Doporučené rámce pro hospodaření v příměstských lesích hlavního města Prahy uvedené v práci *Problematika péče o lesy v okolí hl. m. Prahy s ohledem na formy jejich funkčního využívání* je možno aplikovat na všechny porosty příměstských lesů nejen ve Středočeském kraji. V současné době nejsou tyto rámce pro hospodaření v příměstských lesích Středočeského kraje využívány, a proto je vhodné bezodkladně začít s jejich rozpracováním a realizací, aby v horizontu do roku 2030 byly systematicky aplikovány.

8. Lesnické vzdělávání

Lesnické vzdělávání je obecně zajišťováno sítí lesnických škol, tj. středních odborných učilišť, středních lesnických škol a lesnických fakult.

Při současném vývoji lesního hospodářství ČR a jejího začleňování do struktur Evropské unie se stále zvyšují požadavky na ekonomicky efektivnější a současně přírodě bližší obhospodařování lesů. Za této situace mimořádně vzrůstá potřeba celoživotního vzdělávání lesních správců, dále poradenství a osvětové činnosti pro vlastníky lesů a širokou veřejnost. Občané ČR mají již tradičně velký zájem o problematiku lesa, lesního hospodářství, myslivosti a přírodního prostředí jako celku. Další významnou formou poradenství je tvorba odborných filmů a videopořadů a v neposlední řadě jako důležité doplnění vzdělávacích aktivit lze chápat lesnické výstavy a veletrhy.

Další vzdělávání v lesnickém oboru, poradenství a osvětu zprostředkovávají například: Ministerstvo zemědělství, Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i., Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, Lesy České republiky, s. p., lesnické školy na všech stupních a další subjekty.

V porovnání s celkovým průměrem ČR není Středočeský kraj v oblasti vzdělávání charakteristický žádnými výraznějšími rozdíly. Podíly nově nastupujících do učebních oborů (36,5 %) a gymnázií (19,2 %) jsou pouze o něco málo vyšší než průměr za celou ČR, naopak podíly přijímaných do studijních středních odborných učilišť (5,6 %) a maturitních středních odborných škol (37,5 %) jsou pouze mírně podprůměrné.

Doporučení:

Kraj samotný a jeho dostupné okolí je dobře vybaveno lesnickým školstvím všech tří úrovní. Naproti tomu chybí systém základního odborného vzdělávání vlastníků lesa, lesních správců a osvěty veřejnosti.

Je tedy nutné zajistit poradenské vzdělávací kurzy pro drobné vlastníky lesů a stále vzrůstající potřebu celoživotního vzdělávání a odborných stáží lesních správců. Toto lze realizovat např. modelem, kdy bude kraj kurzy garantovat a vzdělávací instituce zajistí výuku a ukončení.

Dále je vhodné zajistit poradenství a osvětovou činnost i pro širokou veřejnost. Je třeba podporovat propagaci zdravého životního stylu, navštěvování lesa, používání dřeva a výrobků z něj. Možností a forem se nabízí mnoho: informační centra, instituty celoživotního vzdělávání, propagační materiály tiskové, mediální, internet, lesní pedagogika, reklama, pořádání veřejných akcí, naučné stezky, cyklostezky, zlepšení

public relations lesnického sektoru s veřejností atd. Z mediálních prostředků má značný význam televize, kde je možné pomocí odborných a vzdělávacích pořadů odpovídajícím způsobem zasvětit širokou veřejnost do lesnické problematiky.

9. Možnosti sdružování lesních majetků

Po restituci majetků se významně změnilo i složení vlastníků. Ve středních Čechách je držba lesní půdy poměrně roztržštěna. Lesy kraje jsou rozděleny mezi více než 44 tisíc vlastníků. Z toho je 40 tisíc lesních majetků menších než 2 ha (viz tabulka 9.1).

Tabulka 9.1: Vlastníci lesních majetků

KRAJ, ČR	Počet vlastníků lesa celkem	z toho vlastníci s majetkem								Prům. velikost les. majetku v ha bez stát. sektoru	
		do 1 ha	od 1 ha do 2 ha	od 2 ha do 5 ha	od 5 ha do 10 ha	od 10 ha do 20 ha	od 20 ha do 50 ha	celkem do 50 ha	nad 50 ha		Průměrná velikost ha
Středočeský	44 516	35 831	4 289	2 775	691	323	268	44 177	339	6,68	3,59
ČR	309 348	236 440	34 683	24 925	6 756	2 223	1 921	306 948	2 400	8,34	3,40

Zabezpečení dostatečné odborné úrovně je na malých majetcích problematické, stejně jako vybudování a údržba dostatečné infrastruktury. Velký počet vlastníků zvyšuje pracnost výkonu státní správy lesů, zejména na úrovni obcí s rozšířenou působností.

Právní řád České republiky v současné době umožňuje vznik sdružení bez právní subjektivity i s právní subjektivitou. Ačkoliv sdružení, která nositeli právní subjektivity jsou, lze přinejmenším s ohledem na možnost čerpání podpůrných prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie označit za jedinou perspektivní cestu, mohou za určitých okolností i sdružení bez právní subjektivity splnit účel, který je sdružování vlastníků lesa připisován.

Doporučení:

Sdružování vlastníků lesa, a to jak fyzických osob, tak korporací je vážný lesnicko-politický problém a jeho finanční, organizační a osvětová podpora ze strany krajského úřadu je nezbytná.

Systémovou kompenzací rozdrobenosti je sice sdružování vlastníků, ale po dlouhém období násilné socializace se k němu vlastníci staví zamítavě. Navíc, samotné sdružování malých majetků nezvyšuje ekonomickou motivaci vlastníků k intenzivnějšímu hospodaření. Výrazně větší význam by mělo periodické hodnocení stavu lesa, respektive plnění funkcí lesů, spojené s přiměřenou peněžní odměnou, např. v souvislosti s periodickou verifikací certifikace nebo obnovou lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov. Tímto způsobem by byl dokompenzován systémový nedostatek dosavadních dotací, které jsou vázány na provedení jistých výkonů, nikoliv na jejich trvalý výsledek.

10. Využití a zhodnocení dřevní suroviny a ostatních produktů lesa

V lesích České republiky se v současnosti ročně těží mezi 15 mil. m³ až 16 mil. m³ surového dřeva, z toho cca 90 % jehličnatého, ve Středočeském kraji to je přibližně 1,656 mil. m³ (tj. 10 % z celkového objemu těžeb v ČR), z toho cca 1 192 000 m³ (72 %) jehličnatého dřeva a cca 463 000 m³ (28 %) listnatého dřeva.

Počet ekonomických subjektů působících v lesním hospodářství z Odvětvové klasifikace ekonomické činnosti (OKEČ) 02 – Lesnictví a související činnosti je celkem 4 497. Na celkovém počtu subjektů působících v daném oboru v ČR, který činí 42 836, je to 10,50 %. Z celkového počtu ekonomických subjektů v kraji, jež činí 677 126 (Hlavní město Praha a Středočeský kraj), lesnictví a související činnosti zaujímá přibližně 0,66 %.

V kraji je evidováno 10 subjektů (členové Sdružení školkařů České republiky) zabývajících se školkařskou činností pro pěstování lesa, jejichž hlavní činností je produkce a prodej sadebního materiálu lesních dřevin. Tyto školkařské subjekty obhospodařují přibližně 40 až 50 ha produkční plochy.

Doporučení:

V období do roku 2030, v zájmu dalšího zvýšení konkurenceschopnosti, bude nutné přizpůsobit státům EU i stávající strukturu dřevařského průmyslu, a to tak, aby přednostně rostl podíl výrobků s vyšší a vysokou přidanou hodnotou. Je žádoucí zvýšit výrobu aglomerovaných materiálů a výrobků oboru výroby stavebně truhlářské a tesařské, popř. výrobu oboru obalů. Jedná se o klíčové faktory, které pozitivně ovlivní další vývoj tohoto odvětví. Důležitým faktorem bude také koncentrace výroby do vět-

ších celků. Příkladem v této oblasti je sousední Rakousko, kde došlo po vstupu do EU k podstatnému snížení počtu, zejména malých subjektů, a vytváření větších celků. K potřebné stabilizaci odvětví přispívá již dnes realizované a stále se rozšiřující kapitálové propojení lesních společností s výrobci dřevařského průmyslu.

11. Lesní dopravní systém jako součást zpřístupnění krajiny

Lesní cesty jsou významnou složkou zpřístupnění krajiny. Jejich hlavním posláním je dopravní obsluha lesa. Zpřístupňují les v krizových situacích (záchranná služba, požární technika, vojenské akce) a umožňují dopravní spojení k trvale nebo dočasně obydleným lidským sídlům uvnitř lesů. Přestože veřejnost může na lesní cesty vjíždět motorovými vozidly jen omezeně – za podmínek taxativně vymezených lesním zákonem, jsou nezbytné pro bezpečné a obecně dostupné turistické a rekreační využívání lesů. Na druhé straně si všechny kategorie vlastníků stěžují na odpadky a předměty, které mají povahu komunálního odpadu a jsou záměrně vyváženy do lesa.

Lesní dopravní síť vykazuje v rámci kraje významné rozdíly v hustotě i kvalitě. Z výsledků šetření, prováděných v rámci OPRL vyplývají pro jednotlivé PLO údaje uvedené v následujících tabulkách 11.1 a 11.2.

Tabulka 11.1: Návrhy výstavby lesní dopravní sítě ve Středočeském kraji

PLO v Sč kraji		Návrhy celkem km	z toho ve stupních nálehavosti		
Číslo	Název		1	2	3
7	Brdská vrchovina	17,8	3,5	12,1	2,3
8	Křivoklátsko a Český kras	40,3	0	40,3	0
9	Rakovnicko-kladenská pahorkatina	134	18	71,4	44,5
10	Středočeská pahorkatina	142,8	0	137,4	5,5
16	Českomoravská vrchovina	39,2	3,3	19,8	16,1
17	Polabí	91,4	17,6	45,9	28
18	Severočeská pískovcová plošina	169,1	6,6	22,4	140,1
Středočeský kraj		634,7	48,9	349,2	236,6

Hustota lesní dopravní sítě většiny lesních odvozních celků v zájmové oblasti naplňuje model nebo jej překračuje (Lány, Lužná).

Tabulka 11.2: Hustota lesní dopravní sítě ve Středočeském kraji

PLO v SČ kraji		Hustota			po realizaci návrhů
		modelová	současná	rozdíl	
Číslo	Název	m/ha			
7	Brdská vrchovina	21,2	20,5	-0,8	20,9
8	Křivoklátsko a Český kras	18,6	17,6	-1	18,7
9	Rakovnicko-kladenská pahorkatina	18,6	16,7	-2	21,1
10	Středočeská pahorkatina	17,8	20,9	3,2	22,3
16	Českomoravská vrchovina	16,8	18,2	1,5	19,9
17	Polabí	15,4	20,9	5,5	22,8
18	Severočeská pískovcová plošina	19,6	15,1	-4,8	21,7
Středočeský kraj		18,14	19,34	1,19	21,36

Doporučení:

Potřeba doplnění lesní cestní sítě novou výstavbou a rekonstrukcemi je oblastně velmi diferencovaná. Všeobecným problémem je napojení lesních komunikací na veřejné cesty II. a III. řádu. Předpokladem vyřešení problému je na jedné straně kvalifikované venkovní šetření, nejlépe prostřednictvím ÚHÚL, omezené výslovně na stav a řešení napojení LDS, a tlak krajského úřadu na respektování potřeb lesní dopravy při územním plánování a tvorbě rozpočtu kraje.

12. Státní lesy v Středočeském kraji

Lesy ve vlastnictví státu, situované do Středočeského kraje, mají rozlohu 176,5 tisíc ha, tj. 58,9 % porostní plochy kraje. Z toho na státní podnik Lesy ČR připadá 121,2 tisíc ha, na státní podnik Vojenské lesy a statky (VLS) 32,5 tisíc ha, na lesní správu Lány 5,7 tisíc ha a na Školní podnik Kostelec nad Černými lesy 7 tisíc ha. Porovnání vlastnické struktury kraje s ČR je uvedeno v tabulce 12.1.

Výsledek hospodaření státního podniku Lesy ČR v roce 2005 před zdaněním a tvorbou rezerv činil 27 mil. Kč.

Doporučení:

Lesy ČR, s. p., obhospodařují výraznou většinu lesů kraje. Hospodářský výsledek (hrubý zisk) je sice kladný, ale výrazně nižší než náklady na stavební a strojní investice. Zapojení LČR, s. p., do lesnické politiky kraje je předpokladem jejího úspěchu.

Tabulka 12.1: Rozloha podle druhu vlastnictví v procentech z celkové porostní plochy

Kraj, ČR	Státní lesy							Soukromé lesy					
	LČR	vojenské lesy	lesy NP	krajské lesy	ostatní státní	lesy AOPK	bývalé státní	celkem	práv. osoby	obecní, městské	církevní lesy	družstva a spoi.	fyzické osoby
Středočeský	40,48	10,86	0	0	3,78	0,09	3,72	58,93	3,33	12,12	0,07	0,39	25,17
ČR	47,55	4,82	3,69	0,15	0,85	0,01	5,81	62,89	2,19	15,31	0,08	1,27	18,26

13. Možnosti převodu zemědělských půd na jiný způsob využívání

Tato kapitola navazuje na kapitolu 4. Zachování a zvyšování výměry lesů a podrobně ji rozpracovává, jelikož mezi priority lesnické politiky kraje by mělo patřit i hledání možností využívání zemědělských půd pro jiné účely, než je zemědělská produkce.

Při výběru stanovišť vhodných pro změnu kultur je nutno vycházet ze struktury a obsahu kódu bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ). O převodech na jiný způsob využívání půd rozhoduje dále vždy konkrétní, lokální situace. Územími vhodnými pro převod mohou být i špatně přístupné lokality nebo enklávy vzdálené od provozních center, periodicky zaplavovaná území kolem vodních toků nebo třeba i kvalitní půdy sousedící s lesními komplexy.

S ohledem na vymezená kritéria lze vybrat hlavní půdní jednotky na základě jejich všeobecné charakteristiky. Následně je nutno uvážit klimatické poměry vybraných hlavních půdních jednotek a vymežit hlavní půdně klimatické jednotky. Dále se posuzují další agronomicky a ekologicky významné vlastnosti jednotlivých BPEJ (vodní režim, sklonitost, infiltrační a retenční schopnost půdy). Takto je možno provést členění až na úroveň jednotlivých BPEJ vhodných pro zalesnění a výsadbu rychlerostoucích dřevin.

Aby změna využití těchto půd byla úspěšná a založený porost plnil produkční i mimoprodukční funkce, musí být při zakládání a následné péči respektovány předpoklady ekologické stability zakládaných porostů.

Bonitované půdně ekologické jednotky

BPEJ jsou v zásadě ukazatelem hodnoty zemědělské půdy a tvoří základ pro ocenění zemědělského pozemku. Od roku 1998 je kód BPEJ evidován k zemědělským pozemkům v katastru nemovitostí a je tak součástí výpisu. Vyhláškou č. 327/1998 Sb., kterou se stanoví charakteristika BPEJ a postup pro jejich vedení a aktualizaci, ve znění pozdějších předpisů, je svěřena pozemkovým úřadům příslušná správní činnost.

BPEJ je charakterizována klimatickým regionem, hlavní půdní jednotkou, sklonitostí a expozicí, skeletovitostí a hloubkou půdy, jež specifikují hlavní půdní a klimatické podmínky hodnoceného pozemku. Jednotlivé BPEJ jsou značeny pětímístným číselným kódem, z kterého je možno odvodit většinu kritérií požadovaných k výběru příslušné BPEJ pro změnu kultury.

Klimatický region – zahrnuje území s přibližně shodnými klimatickými podmínkami pro růst a vývoj zemědělských plodin, je vyjádřen první číslicí kódu:

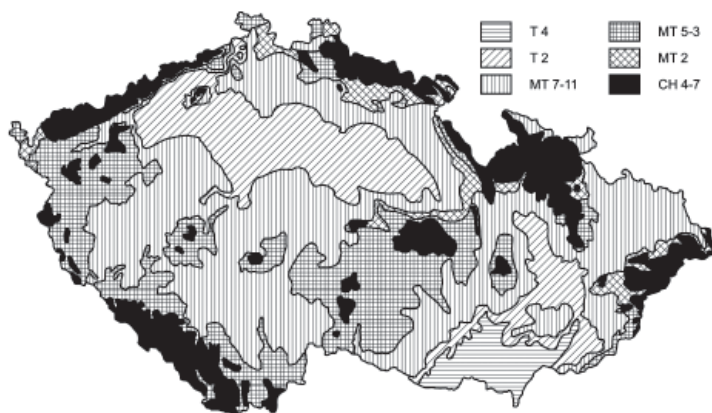
- 0 – VT – velmi teplý, suchý region
- 1 – T1 – teplý, suchý region
- 2 – T2 – teplý, mírně suchý region
- 3 – T3 – teplý, mírně vlhký region
- 4 – MT1 – mírně teplý, suchý region
- 5 – MT2 – mírně teplý, mírně vlhký region
- 6 – MT3 – mírně teplý (až teplý), vlhký region
- 7 – MT4 – mírně teplý, vlhký region
- 8 – MCH – mírně chladný, vlhký region
- 9 – CH – chladný, vlhký region

V každém klimatickém regionu by jako orná půda měla být zachována nejlepší půda daného regionu. Rozdělení České republiky do klimatických regionů podle QUIITA (1971) ukazuje obrázek 13.1.

Hlavní půdní jednotka – je účelovým seskupením půdních forem příbuzných vlastností, jež jsou určovány genetickým půdním typem, subtypem, půdotvorným substrátem, zrnitostí, hloubkou půdy, stupněm hydromorfismu, popřípadě výraznou sklonitostí nebo morfologií terénu a zúrodňovacím opatřením, je vyjádřena druhou a třetí číslicí kódu.

Zrnitostní složení půd ovlivňuje zásadním způsobem charakter půd, zejména vodní a vzdušný režim půd – infiltraci, propustnost, retenční schopnost, možné periodické převlhčování nebo naopak vysychavost, transportní a transformační funkci půdy i její zemědělský nebo lesnický produkční potenciál. Obě krajní hranice zrnitostní

Obrázek 13.1: Klimatické regiony České republiky

ností, tj. půdy velmi těžké a velmi lehké, jsou ze zemědělského hlediska nepříznivé, i když půdy velmi těžké je možno zemědělsky využívat. Změny kultury by měly být především prováděny na půdách velmi lehkých, tj. půdách na písčích.

Vysýchavost půd je dána jejich lehkým zrnitostním složením a klimatem. Příčiny zamokření půd jsou dosti komplikované a mohou se i navzájem kombinovat. I zamokření samotné může být výrazné či méně výrazné, trvalého nebo periodického charakteru a může se kombinovat s dalšími faktory, ovlivňujícími vhodnost půd pro změnu kultury (šterkovitost, klima, svažitost). Periodicky převlhčované půdy mohou být ještě vhodné pro zemědělství. Trvalé zamokření však zemědělské využití limituje.

Na velké části zamokřených zemědělských půd byla v minulosti provedena úprava vodního režimu. Z části je tato úprava nefunkční nebo jen částečně funkční. Zamokřené lokality jsou zpravidla zemědělsky nevyužívány a opuštěny. Zarůstají méně kvalitním náletem nebo se stávají mokřady. Pro zalesňování nebo založení porostů rychlerostoucích dřevin by měla být provedena úprava vodního režimu (odvodnění), což představuje vícenáklady, a proto se jim praxe vyhýbá.

Sklonitost a expozice ke světovým stranám vystihuje utváření povrchu zemědělského pozemku, je vyjádřena čtvrtou číslicí kódu, která je výsledkem jejich kombinace. Vysoká sklonitost ztěžuje zemědělské využívání půdy, podmiňuje vodní erozi a odnos živin. Za vysokou sklonitost, při které je nutné zalesnění, se považuje sklonitost nad 12°, ale i svahy 7 – 12° mohou být, v kombinaci s jinými nepříznivými faktory, vhodné pro tuto změnu kultury.

Expozice vyjadřuje polohu území BPEJ vůči světovým stranám ve čtyřech kategoriích. Z hlediska vhodnosti lokality pro zalesnění je sice faktorem podružným,

ale měla by být také uvažována. Zvláště v drsnějších klimatických podmínkách by měly být zalesňovány především chladnější severní svahy. V teplých a suchých regionech trpí porosty v jižní expozici vysýcháním. Důsledkem využívání velkých svahů k zemědělství je zrychlená vodní eroze, kdy jsou velmi často celé půdní profily smyty až na půdotvorný substrát. Tyto území je nejvhodnější zalesnit.

Skeletovitost, již se rozumí podíl obsahu šterku a kamene v ornici k obsahu šterku a kamene ve spodině do 60 cm, a hloubka půdy je vyjádřena pátou číslicí kódu, která je výsledkem jejich kombinace. Obsah skeletu je vyjádřen celkovým obsahem šterku (pevné částice hornin od 4 do 30 mm) a kamene (pevné částice hornin nad 30 mm). Hloubka půdy vyjadřuje hloubku části půdního profilu omezené buď pevnou horninou, nebo silnou skeletovostí (obsah skeletu více jak 50 % – šterk, kamení, balvany).

Metodika zalesňování a zakládání porostů rychlerostoucích dřevin

Výběru BPEJ vhodných pro změnu využití předchází vymezení kritérií pro tyto půdy. Jsou to:

- hloubka půdy a skeletovitost
- svažítost a expozice
- zrnitostí složení půd
- vodní a vzdušný režim (zamokření, vysýchavost)
- produkční schopnost
- klimatické podmínky

S ohledem na vymezená kritéria se vyberou hlavní půdní jednotky na základě jejich všeobecné charakteristiky. Vysoce produkční půdy jsou z výběru vynechány. Následně se uváží klimatické poměry vybraných hlavních půdních jednotek a vymezí hlavní půdně-klimatické jednotky. Dále se posuzují další agronomicky a ekologicky významné vlastnosti jednotlivých BPEJ: vodní režim (zamokření), sklonitost, infiltrační a retenční schopnost půdy. Takto se provede členění až na úroveň jednotlivých BPEJ vhodných k zalesnění nebo založení porostů rychlerostoucích dřevin.

Pro zalesňování byly zpracovány dva soubory návrhů:

- varianta užší – se souborem BPEJ, u kterých je nutné až nezbytné provést navrhovanou změnu kultury
- varianta rozšířená – se souborem BPEJ, které je vhodné převést do jiné kultury

Pro zakládání porostů rychlerostoucích dřevin byl zpracován jeden soubor návrhů.

Zalesňování zemědělsky nevyužívané půdy

Lesnatost kraje je velmi nerovnoměrná a v některých oblastech velmi nízká. Dokumentují to výrazné rozdíly mezi jednotlivými přírodními lesními oblastmi i obcemi s rozšířenou působností (viz tab. 13.1 a 13.2).

Tabulka 13.1: Přírodní lesní oblasti Středočeského kraje

PLO		Lesnatost	Podíl PLO na lesích kraje
Číslo	Název	%	%
7	Brdská vrchovina	65,8	13,44
8	Křivoklátsko + Český kras	38,7	13,61
9	Rakovnicko-kladenská pahorkatina	28,1	9,25
10	Středočeská pahorkatina	29,7	32,85
16	Českomoravská vrchovina	33,7	7,49
17	Polabí	15,0	15,29
18	Severočeská pískovcová plošina	39,0	8,07
Celkem	x	29,5	100

Tabulka 13.2: Obce s rozšířenou působností Středočeského kraje

ORP	Počet obcí	Katastrální výměra ha	Lesnatost %	ORP	Počet obcí	Katastrální výměra ha	Lesnatost %
Hořovice	37	24 621	29,2	Kolín	69	58 421	13,2
Příbram	75	92 504	49,1	Kralupy n. Vltavou	18	13 125	5,3
Benešov	51	68 999	28,3	Lysá n. Labem	9	12 108	19,4
Čáslav	37	27 432	15,3	Mělník	39	45 664	24,7
Černošice	79	58 066	27,1	Mladá Boleslav	98	81 033	24,6
Dobříš	24	31 840	47,3	Neratovice	12	11 320	7,3
Kutná Hora	51	64 260	26,5	Nymburk	39	35 549	17,9
Říčany	52	37 718	32,4	Poděbrady	35	34 859	16,5
Sedlčany	22	44 858	27,9	Mnichovo Hradiště	22	21 250	28,6
Vlašim	49	49 590	28,3	Beroun	48	41 569	38,4
Votice	15	28 878	21,1	Kladno	48	35 081	30,1
Brandýs n. Labem	58	37 780	12	Rakovník	83	89 630	36
Český Brod	24	18 432	8,3	Slaný	52	36 880	9,8
				Celý kraj	1 146	1 101 467	27,1

Jednou z možností zvýšení výměry lesních porostů je převod pozemků ze zemědělského půdního fondu (ZPF) na jiné využití, konkrétně na pozemky určené k plnění funkcí lesa (PUPFL). Rozhodnutí o změně využití spadá do kompetence příslušného stavebního úřadu, který tak může učinit se souhlasem orgánu ochrany ZPF a orgánu ochrany přírody a krajiny.

Ve Středočeském kraji tvoří podíl zemědělské půdy z celkové plochy 60,47 %, podíl orné půdy z celkové rozlohy je 50,29 %. Bilanci zemědělské a nezemědělské půdy uvádí tabulka 13.3 (údaje Českého statistického úřadu, 2006). Tlak na zalesňování zemědělských půd je obecným trendem, a to z důvodu nadbytku půdy pro zemědělskou výrobu, který je způsoben intenzivní formou zemědělského obhospodařování a je v ČR obecným jevem, dále vysokých finančních nákladů na údržbu neproduktivních nebo málo produktivních zemědělských půd, dotací na zalesnění zemědělských pozemků, a to jak z domácích, tak evropských zdrojů.

Tabulka 13.3: Bilance zemědělské a nezemědělské půdy ve Středočeském kraji

	Výměra (ha)	% z celkové výměry
Zemědělská půda celkem	666 067	60,47
- orná půda	553 891	50,29
- zahrady, ovocné sady	37 724	3,42
- trvalé travní porosty	70 737	6,42
Nezemědělská půda celkem	435 406	39,53
- lesní pozemky	305 311	27,72
- vodní plochy	20 767	1,89
- zastavěné plochy	21 054	1,91
- ostatní	88 274	8,01
Celková výměra	1 101 473	100,00

Z tabulky 13.3 vyplývá, že podíl zemědělské půdy ve Středočeském kraji značně převyšuje podíl půdy lesní. Zvyšování výměry lesů může také přinášet řadu konfliktů. Některé výhody a nevýhody zalesňování zemědělských půd jsou uvedeny níže.

Výhody zalesnění zemědělských půd:

- snížení podílu neobdělávané půdy v kraji
- snížení potřeby dotací na údržbu neobdělávaných ploch
- snížení se rizika rozšíření invazních rostlin
- fixace uhlíku v organické hmotě
- úprava vodního režimu
- zvýšení biodiverzity převážně zemědělské krajiny
- možnost získat prostředky na zalesnění z domácích i evropských zdrojů

Nevýhody zalesnění zemědělských půd:

- vysoké zalesňovací náklady
- potřeba dalších finančních zdrojů pro péči o výsadby a výchovu, protože zalesnění nepředchází výnos z těžby
- změna charakteru a mikroklimatu lokalit
- možná negativní změna rázu krajiny
- úbytek biotopů zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů

Při hodnocení výhod a nevýhod zalesňování zemědělských půd musíme dále vzít v úvahu další možnosti využití takových půd. Podle záměru vlastníka může jít nejen o tvorbu lesních porostů, ale i remízků, krajinářsky či ekologicky opodstatněných skupin vysoké či nízké zeleně, zakládání lignikultur, zasakovacích pásů, větrolamů atd. Dalšími způsoby využití neobdělávaných půd jsou jejich převody na trvalé travní porosty a pěstování energetické biomasy.

Zalesnění zemědělských půd se doporučuje provádět v nutných případech, především pokud zalesnění plní ochrannou funkci (prudké svahy s nebezpečím eroze, sesuvů lavin apod.). Zalesnění je jednou z možností využití těchto pozemků a výrazně nezmění charakter lokality ani ráz krajiny, **popř. jedná-li se** o oblast s výrazně podprůměrnou lesnatostí.

Z pohledu uchování biodiverzity krajiny je nežádoucí zalesňování specifických lokalit nevhodných pro zemědělskou výrobu (např. mokřadů, zaplavovaných luk, lučních pramenišť, suchých trávníků či květnatých luk sousedících s lesem apod.).

Při hodnocení využití neobhospodařovaných půd je také nutné vzít v úvahu možnost realizace ÚSES, které významně přispívají ke zvýšení ekologické stability těchto území.

Soubor BPEJ navrhovaných k zalesnění – užší varianta

Zemědělsky nevyužívané půdy, u nichž se plánuje zalesnění, se vyskytují většinou v méně produktivních stanovištních podmínkách. Většinou jde o opuštěné silně kamenité či mělké orné plochy, suché nebo podmáčené louky a pastviny v nadmořských výškách 350 – 800 m n. m. Obecně tyto plochy diferencujeme podle charakteru půdního profilu (jeho mocnosti, skeletovitosti, míry ovlivnění vodou a terénní exponovanosti, resp. ohrožení erozí).

Klimatické regiony

1 – T1 – teplý, suchý region

2 – T2 – teplý, mírně suchý region

3 – T3 – teplý, mírně vlhký region

4 – MT1 – mírně teplý, suchý region

5 – MT2 – mírně teplý, mírně vlhký region

6 – MT3 – mírně teplý (až teplý), vlhký region

7 – MT4 – mírně teplý, vlhký region

Hlavní půdní jednotka

37 mělké hnědé půdy na všech horninách, lehké, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce 0,3 m silně kamenité až pevná hornina, výsušné půdy (kromě vlhkých oblastí)

38 mělké hnědé půdy na všech horninách, středně těžké až těžší, v ornici většinu středně šterkovité až kamenité, v hloubce kolem 0,3 m kamenité nebo pevná hornina, méně výsušné než předchozí

39 nevyvinuté půdy na všech horninách, s velmi mělkou humusovou vrstvou (do 0,1 m) na málo zvětralé skále, většinou (kromě vlhkých oblastí) výsušné

40 svažitě půdy (nad 12 stupňů) na všech horninách, lehké až lehčí středně těžké, s různou šterkovitostí a kamenitostí nebo bez nich, jejich vláhové poměry jsou závislé na srážkách

41 svažitě půdy (nad 12 stupňů) na všech horninách, středně těžké až těžké s různou šterkovitostí a kamenitostí nebo bez nich, jejich vláhové poměry jsou závislé na srážkách

77 mělké strže do 3 m hloubky – nevhodné pro zemědělskou půdu

78 hluboké strže nad 3 m hloubky – nevhodné pro zemědělskou půdu

Sklonitost a expozice

0 stupeň sklonitosti 0 – 1: úplná rovina (0 – 1 stup.), rovina (1 – 3 stup.), stupeň expozice 0: expozice všesměrná

1 stupeň sklonitosti 2: mírný svah (3 – 7 stup.), stupeň expozice 0: expozice všesměrná

2 stupeň sklonitosti 2: mírný svah (3 – 7 stup.), stupeň expozice 1: jih (JZ – JV)

3 stupeň sklonitosti 2: mírný svah (3 – 7 stup.), stupeň expozice 3: sever (SZ – SV)

4 stupeň sklonitosti 3: střední svah (7 – 12 stup.), stupeň expozice 1: jih (JZ – JV)

5 stupeň sklonitosti 3: střední svah (7 – 12 stup.), stupeň expozice 3: sever (SZ – SV)

6 stupeň sklonitosti 4: výrazný svah (12 – 17 stup.), stupeň expozice 1: jih (JZ – JV)

7 stupeň sklonitosti 4: výrazný svah (12 – 17 stup.), stupeň expozice 3: sever (SZ – SV)

8 stupeň sklonitosti 5 – 6: 5 – příkrý svah (17 – 25 stup.), 6-sráz (17 – 25 stup.), stupeň expozice 1: jih (JZ – JV)

9 stupeň sklonitosti 5 – 6: 5 – příkrý svah (17 – 25 stup.), 6-sráz (17 – 25 stup.), stupeň expozice 3: sever (SZ – SV)

Skeletovitost

- 5 mělké půdy (do 30 cm), slabě skeletovité, s celkovým obsahem skeletu do 25 %
- 6 mělké půdy (do 30 cm), středně skeletovité, s celkovým obsahem skeletu do 50 %
- 9 mělké až hluboké půdy (0 až 60 cm), bezskeletovité až silně skeletovité (platí pouze u HPJ 40 a 41)

Pro podmínky Středočeského kraje byly vybrány jako nejvhodnější pro zalesnění BPEJ, které jsou uvedeny v tabulce 13.4.

Tabulka 13.4: Doporučené BPEJ pro zalesňování zemědělských půd

Kód BPEJ	Charakteristika půdy
1-7.37.16	mělké hnědé půdy na všech horninách, lehké, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce 0,3 m silně kamenité až pevná hornina, výsušné půdy (kromě vlhkých oblastí), mírný svah (3 – 7 stup.), expozice všesměrná, středně skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 50 %
1-7.37.45	mělké hnědé půdy na všech horninách, lehké, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce 0,3 m silně kamenité až pevná hornina, výsušné půdy (kromě vlhkých oblastí), střední svah (7 – 12 stup.), expozice jižní (JZ – JV), slabě skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 25 %
1-7.37.46	mělké hnědé půdy na všech horninách, lehké, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce 0,3 m silně kamenité až pevná hornina, výsušné půdy (kromě vlhkých oblastí), střední svah (7 – 12 stup.), expozice jižní (JZ – JV), středně skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 50 %
1-7.37.55	mělké hnědé půdy na všech horninách, lehké, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce 0,3 m silně kamenité až pevná hornina, výsušné půdy (kromě vlhkých oblastí), střední svah (7 – 12 stup.), expozice severní (SZ – SV), slabě skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 25 %
1-7.37.56	mělké hnědé půdy na všech horninách, lehké, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce 0,3 m silně kamenité až pevná hornina, výsušné půdy (kromě vlhkých oblastí), střední svah (7 – 12 stup.), expozice severní (SZ – SV), středně skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 50 %
1-7.38.16	mělké hnědé půdy na všech horninách, středně těžké až těžší, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce kolem 0,3 m kamenité nebo pevná hornina, výsušné, mírný svah (3 – 7 stup.), expozice všesměrná, středně skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 50 %
1-7.38.45	mělké hnědé půdy na všech horninách, středně těžké až těžší, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce kolem 0,3 m kamenité nebo pevná hornina, výsušné, střední svah (7 – 12 stup.), expozice jižní (JZ – JV), slabě skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 25 %
1-7.38.46	mělké hnědé půdy na všech horninách, středně těžké až těžší, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce kolem 0,3 m kamenité nebo pevná hornina, výsušné, střední svah (7 – 12 stup.), expozice jižní (JZ – JV), středně skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 50 %
1-7.38.55	mělké hnědé půdy na všech horninách, středně těžké až těžší, v ornici většinou středně šterkovité až kamenité, v hloubce kolem 0,3 m kamenité nebo pevná hornina, výsušné, střední svah (7 – 12 stup.), expozice severní (SZ – SV), slabě skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 25 %

1-7.38.56	mělké hnědé půdy na všech horninách, středně těžké až těžší, v ornici většinou středně štěrkovité až kamenité, v hloubce kolem 0,3 m kamenité nebo pevná hornina, výsušné než, střední svah (7 – 12 stup.), expozice severní (SZ – SV), středně skeletovité půdy, s celkovým obsahem skeletu do 50 %
1-7.39.09	nevyvinuté půdy na všech horninách, s velmi mělkou humusovou vrstvou (do 0,1 m) na málo zvětralé skále, většinou (kromě vlhkých oblastí) výsušné, úplná rovina (0 – 1 stup.) až rovina (1 – 3 stup.), expozice všesměrná, bezskeletovité půdy
1-7.39.19	nevyvinuté půdy na všech horninách, s velmi mělkou humusovou vrstvou (do 0,1 m) na málo zvětralé skále, většinou (kromě vlhkých oblastí) výsušné, mírný svah (3 – 7 stup.), expozice všesměrná, bezskeletovité půdy
1-7.39.29	nevyvinuté půdy na všech horninách, s velmi mělkou humusovou vrstvou (do 0,1 m) na málo zvětralé skále, většinou (kromě vlhkých oblastí) výsušné, mírný svah (3 – 7 stup.), expozice jižní (JZ – JV), bezskeletovité půdy
1-7.39.39	nevyvinuté půdy na všech horninách, s velmi mělkou humusovou vrstvou (do 0,1 m) na málo zvětralé skále, většinou (kromě vlhkých oblastí) výsušné, mírný svah (3 – 7 stup.), expozice severní (SZ – SV), bezskeletovité půdy
1-7.39.49	nevyvinuté půdy na všech horninách, s velmi mělkou humusovou vrstvou (do 0,1 m) na málo zvětralé skále, většinou (kromě vlhkých oblastí) výsušné, střední svah (7 – 12 stup.), expozice jižní (JZ – JV), bezskeletovité půdy
1-7.39.59	nevyvinuté půdy na všech horninách, s velmi mělkou humusovou vrstvou (do 0,1 m) na málo zvětralé skále, většinou (kromě vlhkých oblastí) výsušné, střední svah (7 – 12 stup.), expozice severní (SZ – SV), bezskeletovité půdy
1-7.39.69	nevyvinuté půdy na všech horninách, s velmi mělkou humusovou vrstvou (do 0,1 m) na málo zvětralé skále, většinou (kromě vlhkých oblastí) výsušné, výrazný svah (12 – 17 stup.), expozice jižní (JZ – JV), bezskeletovité půdy
1-7.40.89	svažitě půdy (nad 12 stupňů) na všech horninách, lehké až lehčí středně těžké, s různou štěrkovitostí a kamenitostí nebo bez nich, jejich vláhové poměry jsou závislé na srážkách, příkrý svah (17 – 25 stup.) až sráz (17 – 25 stup.), expozice jižní (JZ-JV), silně skeletovité půdy
1-7.40.99	svažitě půdy (nad 12 stupňů) na všech horninách, lehké až lehčí středně těžké, s různou štěrkovitostí a kamenitostí nebo bez nich, jejich vláhové poměry jsou závislé na srážkách, příkrý svah (17 – 25 stup.) až sráz (17 – 25 stup.), expozice severní (SZ-SV), silně skeletovité půdy
1-7.41.89	svažitě půdy (nad 12 stupňů) na všech horninách, středně těžké až těžké s různou štěrkovitostí a kamenitostí nebo bez nich, jejich vláhové poměry jsou závislé na srážkách, příkrý svah (17 – 25 stup.) až sráz (17 – 25 stup.), expozice jižní (JZ – JV), silně skeletovité půdy
1-7.41.99	svažitě půdy (nad 12 stupňů) na všech horninách, středně těžké až těžké s různou štěrkovitostí a kamenitostí nebo bez nich, jejich vláhové poměry jsou závislé na srážkách, příkrý svah (17 – 25 stup.) až sráz (17 – 25 stup.), expozice severní (SZ – SV), silně skeletovité půdy
1-7.77.69	mělké strže do 3 m hloubky – nevhodné pro zemědělskou půdu, výrazný svah (12 – 17 stup.), expozice jižní (JZ – JV), bezskeletovité půdy
1-7.77.89	mělké strže do 3 m hloubky – nevhodné pro zemědělskou půdu, příkrý svah (17 – 25 stup.) až sráz (17 – 25 stup.), expozice jižní (JZ – JV), bezskeletovité půdy
1-7.78.69	hluboké strže nad 3 m hloubky – nevhodné pro zemědělskou půdu, výrazný svah (12 – 17 stup.), expozice jižní (JZ – JV), bezskeletovité půdy
1-7.78.89	hluboké strže nad 3 m hloubky – nevhodné pro zemědělskou půdu, příkrý svah (17 – 25 stup.) až sráz (17 – 25 stup.), expozice jižní (JZ – JV), bezskeletovité půdy

Zásady pro zalesňování nelesních půd

Limitujícími faktory pro úspěšné zalesnění a zdárný vývoj kultur je volba vhodných dřevin a péče o kultury. Zásadním aspektem výběru je typologické členění. Jde o vysoce specializovanou činnost, kde může dojít i k zásadním chybám. O zařazení pozemků do typologické jednotky může rozhodnout místně příslušné pracoviště ÚHÚL Brandýs nad Labem. Obecně lze konstatovat, že pro zařazení do souboru lesních typů (SLT) jsou na těchto pozemcích rozhodující půdní poměry, míra ovlivnění vodou a nadmořská výška.

Od typologického zařazení ploch se odvíjí obnovní cíl, který je dán místními přírodními podmínkami (OPRL) v možných modifikacích podle lokálního cíle vlastníka pozemků v souladu s legislativními limity. Obecně jsou pro zalesňování bývalých zemědělských půd vhodné dřeviny s pionýrskou strategií (dřeviny slunné, případně polostinné). Jde zejména o borovici, modřín, jasan, javor, lípu, dub, břízu, osiku a jeřáb, tj. dřeviny, které vytvářejí bohatý kořenový systém. Naproti tomu není vhodné zejména na orné půdě vysazovat smrk ztepilý, který bývá na těchto plochách vesměs napadán václavkou obecnou a kořenovníkem vrstevnatým. V případě nezbytnosti výsadby smrku je vhodné omezit rozsah škod smíšením s výše uvedenými dřevinami (borovici, modřínem či listnáči). Zejména pak do 5. LVS by smrk ztepilý měl být převážně pouze výplňovou dřevinou.

Pro dosažení prosperity a ekologické stability zakládaného porostu musí být respektovány především ekologické nároky dřevin a pro přiznání dotace dodržen minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin (podle přílohy č. 3 a 4 k vyhlášce č. 83/1996 Sb.). V přírodních a mnohdy i kulturních (hospodářských) lesích je tvorba porostních směsí časoprostorovou záležitostí (stinné dřeviny se obnovují v předstihu před dřevinami polostinnými atd.). Není-li možné při zalesnění zemědělských půd výrazněji ovlivnit faktor času (např. dvoufázovým zalesňováním), je nutné reagovat adekvátním prostorovým řešením. Dřeviny, které v přirozených směsích potřebují ke svému uplatnění časový náskok, musíme pro jejich zdárný vývoj vysazovat minimálně v hloučcích či ve skupinách. Jde především o buk lesní a jedli bělokorou. Nejobvyklejší porostní směsí je směs smrku s bukem, která je s výjimkou podmáčených a rašelinných půd použitelná od 3. do 7. LVS. Na většině stanovišť je obecně použitelná směs smrku, buku, klenu a jedle. Příměs jedle je těžko zastupitelná zejména na půdách ovlivněných vodou, kde již nelze pracovat s dubem a použitelnost buku a klenu je omezená oglejením. Na chudších oglejených a podmáčených stanovištích v 5. – 7. LVS je možná směs smrku, borovice (náhorní ekotyp) a jedle. Podíl smrku v těchto směsích by z výše uvedených důvodů obvykle neměl přesahovat 50 %. Jako výplňová dřevina do těchto směsí je téměř vždy použitelná bříza, jeřáb a osika. Do porostních okrajů je pro zvýšení statické stability porostů exponovaných vůči větru vhodné vysazovat modřín.

Nejběžnějším způsobem zalesňování nelesních půd je výsadba sazenic či semenáčků lesních dřevin. Předpokladem úspěšnosti zalesňování je jejich genetická fyziologická a morfologická kvalita. U hlavních hospodářských dřevin lze použít k pěstování sazenic semena pouze z porostů uznaných ke sběru osiva. Velikosti použitých semenáčků a sazenic musí odpovídat podmínkám prostředí zalesňované plochy, především stavu zabuřnění a předpokladům jeho dalšího vývoje.

Pro zdárné odrůstání výsadeb a včasné zajištění kultury je nezbytné dodržet určité prostorové rozmístění a spon výsadeb. Dřeviny je vhodné vysazovat zejména ve skupinovitém uspořádání.

Sazenice se vysazují většinou v pravidelném sponu, a to čtvercovém nebo obdélníkovém (řadovém), který umožňuje snadný postup zalesňování a ošetřování, zejména pak při použití mechanizačních prostředků. Je logické, že prostorové řešení výsadeb závisí na cíli vlastníka, jenž může preferovat jednak určité dřeviny, jednak obecně formulovaný cíl, např. zvýšení polyfunkčnosti, biodiverzity, estetiky lesa, komfortu pro zvěř atd.

Při zalesňování nelesních půd se používá především mechanizovaná příprava půdy (jamková, plošková, brázdová, pruhová). Vzhledem k příznivým terénním i půdním podmínkám se k přípravě půdy využívá zemědělských pluhů a fréz či speciálních lesnických strojů na zpracování půdy. Vlastní výsadba se provádí převážně sázecími stroji v řádcích. Jen okrajově se provádí ruční příprava půdy (jamková) a zároveň i výsadba. Sadba štěrbinová je vhodná pouze na lehčích půdách pro menší sazenice s kůlovým kořenovým systémem. Používá se zejména při výsadbě borovice lesní, dubů a buku lesního na písčitých až písčitohlinitých, málo kamenitých půdách.

Péče o kultury je rozhodující pro zdárný vývoj výsadeb. Jde zejména o ochranu a ošetřování kultur proti buření a zvěři (mechanicky, případně chemicky). Při zalesnění zemědělských půd se z důvodu změn půdních parametrů předchozí činností posouvá riziko proředění kultur po výsadbě do výrazně pozdějšího období. V důsledku zvýšeného obsahu živin zde často dochází k přeštíhnutí jedinců, což vede ke zvýšenému riziku narušení jejich statické stability. Pokud kromě cílových dřevin na zalesněnou plochu nalétnou pionýrské dřeviny (bříza, olše, osika, jívka, jeřáb apod.), tak musíme včas přistoupit (v závislosti na lokálních podmínkách) k pročistkám, aby vysázenou kulturu negativně neovlivnily v růstu.

Z výše uvedených kritérií a zásad byly na území Středočeského kraje vybrány zemědělské pozemky vhodné k zalesnění. Jejich rozloha v jednotlivých obcích s rozšířenou působností je uvedena v tabulce 13.5 v rozdělení na širší a užší variantu.

Interpretace výsledků musí brát v úvahu skutečnost, že průměrná velikost parcel vhodných k zalesnění je jen necelých 0,30 ha. Má-li být zalesnění úspěšné, musí být podloženo projekty na clustery parcel, jejichž velikost a uspořádání umožní vznik stabilních, ekologicky a produkčně významných lesních částí.

Tabulka 13.5: Možnosti zalesnění zemědělské půdy ve Středočeském kraji

ORP	Zalesnění (ha)	
	širší varianta	užší varianta
Benešov	3 533	1 913
Beroun	2 427	1 513
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	888	602
Čáslav	81	79
Černošice	2 702	2 451
Český Brod	105	62
Dobříš	1 906	1 775
Hořovice	1 125	652
Kladno	490	434
Kolín	186	159
Kralupy nad Vltavou	180	81
Kutná Hora	164	98
Lysá nad Labem	9	0
Mělník	490	195
Mladá Boleslav	368	180
Mnichovo Hradiště	231	57
Neratovice	188	134
Nymburk	20	0
Poděbrady	61	13
Příbram	2 282	1 584
Rakovník	1 396	1 044
Říčany	1 064	577
Sedlčany	3 387	2 819
Slaný	512	490
Vlašim	1 108	753
Votice	1 217	876
Středočeský kraj	26 120	18 542

Podpora zalesňování nelesních půd v ČR

Podpora zalesňování nelesních půd v České republice je v současné době zajišťována prakticky výlučně ze zdrojů spolufinancovaných strukturálními fondy Evropské unie, konkrétně zdroji Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD), který navazuje na programy SAPARD (2002 – 2004), Operační program Zemědělství (2004 – 2006) a Horizontální plán rozvoje venkova (2004 – 2006). Od 1. 1. 2007 podléhá poskytování podpor na zalesnění nelesních půd pravidlům vyplývajícím z Programu rozvoje venkova pro období 2007 – 2013 (dále „Program rozvoje venkova“). Program rozvoje venkova je jednotný operační program sloužící k čerpání prostředků ze strukturálního fondu EAFRD.

Podle Programu rozvoje venkova je podporováno zalesňování zemědělské půdy v rámci Osy II. – Zlepšování životního prostředí a krajiny, Opatření II.2.1. – Zalesňování zemědělské půdy, podopatření II.2.1.1 – První zalesnění zemědělské půdy. Cílem opatření je vytvářet v České republice prostor pro diverzifikaci výroby, která by měla přispět k posílení ekonomické a sociální dimenze trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova.

Zalesňování zemědělských pozemků je důležité s ohledem na využití půd a ochranu životního prostředí. Lesní porosty jsou nejen zdrojem obnovitelné suroviny, ale i krajinnotvorným prvkem, který má vliv na vodní režim, na ochranu půdy a rovněž má i význam sanitární, rekreační, estetický a kulturní. Jedná se o dlouhodobé opatření, které naplňuje cíle v průběhu životaschopnosti lesního porostu, tzn. cca 60 let. V případě kratší doby závazku by hrozilo nedodržení stanovených environmentálních cílů opatření.

Dotace jsou určeny zemědělcům, resp. vlastníkům zemědělské půdy, na celém území České republiky s výjimkou hl. m. Prahy. Rozsah podoopatření ukazuje tabulka 13.6.

Tabulka 13.6: Rozsah podoopatření

Titul	Možný rozsah	Očekávaný rozsah	Cílenost
První zalesnění zemědělské půdy	20 000 ha	12 600 ha	zemědělská půda méně vhodná pro zemědělskou výrobu

Základními právními předpisy, které upravují poskytování dotací v rámci opatření Zalesňování zemědělské půdy, jsou:

- Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova
- Nařízení Komise (ES) č. 1974/2006 ze dne 15. prosince 2006, kterým se stanoví podrobná pravidla pro použití nařízení Rady (ES) č. 1698/2006 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova
- Nařízení Komise (ES) č. 1975/2006 ze dne 7. prosince 2006, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1698/2005, pokud jde o provádění kontrolních postupů a podmíněnosti s ohledem na opatření na podporu rozvoje venkova
- Nařízení Komise (ES) č. 796/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro podmíněnost, odlišení a integrovaný administrativní a kontrolní systém podle Nařízení Rady (ES) č. 1785/2003, kterým se stanoví společná pravidla pro režimy přímých podpor v rámci společné zemědělské politiky a kterým se zavádějí některé režimy podpor pro zemědělce

- Nařízení vlády č. 239/2007 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na zalesňování zemědělské půdy
- Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, v platném znění
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), v platném znění
- Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (o SZIF), v platném znění
- Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), v platném znění
- Obchodní zákoník (č. 513/1991 Sb.)
- Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, v platném znění
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, v platném znění
- Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, v platném znění.
- Vyhláška č. 29/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin
- Vyhláška č. 139/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o přenosu semen a sazenic lesních dřevin, o evidenci, o původu reprodukčního materiálu a podrobnosti o obnově lesních porostů a o zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa
- Vyhláška č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů

Základní podmínkou pro všechny žadatele o dotaci z opatření Zalesňování zemědělské půdy je, že půda, na kterou je žádost podána, byla před zalesněním vedena v Evidenci využití zemědělské půdy jako zemědělská půda. Ke dni podání žádosti o dotaci musí být pozemek již převeden na kulturu „L“ (tzn. změna kultury musí být v evidenci nahlášena nejpozději jeden den před podáním žádosti).

Podpora na zalesnění zemědělské půdy se vztahuje na založení lesního porostu na zemědělském pozemku a rovněž na ochranu takto vzniklého lesního porostu za účelem zajištění. Tato podpora se skládá ze tří dílčích částek, a to:

- a) dotace na založení lesního porostu na zemědělské půdě
- b) dotace na péči o založený lesní porost poskytované po dobu pěti let počínaje rokem následujícím po roce zalesnění
- c) náhrady z důvodu ukončení zemědělské výroby, která je poskytována po dobu patnácti let počínaje rokem následujícím po roce zalesnění

Podmínky pro poskytnutí dotace na zalesňování zemědělské půdy

Žádost o poskytnutí dotace na zalesňování zemědělské půdy může podat subjekt, který je:

- vlastníkem pozemku určeného k zalesnění
- sdružením vlastníků pozemků určených k zalesnění za podmínky, že jde o sdružení s právní subjektivitou
- spoluvlastníkem pozemku určeného k zalesnění a to za podmínky písemného souhlasu spoluvlastníků
- nájemcem pozemku určeného k zalesnění a to za podmínky písemného souhlasu vlastníka, popřípadě spoluvlastníků, k využití pozemku pro zalesnění a nájemní smlouvy, která umožňuje dodržení 15letého závazku
- sdružením nájemců pozemků určených k zalesnění, jde-li o sdružení s právní subjektivitou, a to za podmínky písemného souhlasu vlastníků, popřípadě většiny spoluvlastníků, k využití pozemků pro zalesnění a nájemních smluv, které umožňují dodržení 15letého závazku

Dotace na zalesňování zemědělské půdy se neudělí:

- příjemci podpory na předčasné ukončení zemědělské činnosti
- ve prospěch vysazování vánočních stromků
- pokud žadatel požádal o dotaci na tentýž účel z jiných veřejných zdrojů
- pokud se pozemek nachází na území hlavního města Prahy

Dotace na péči a náhrada:

- se poskytuje žadateli pouze v případě, že byla na pozemek zároveň poskytnuta dotace na založení lesního porostu
- se poskytuje nejvýše na výměru, na kterou byla poskytnuta dotace na zalesnění
- se neposkytuje vlastníkovi, který je jedním ze subjektů – obce, sdružení obcí, kraje, sdružení krajů, stát, sdružení obcí a krajů, státní podnik, příspěvkové organizace zřízené státem, krajem, obcí nebo jejich sdruženími, veřejné výzkumné instituce a právnické osoby, jejichž základní kapitál je alespoň z 50 % vlastněn obcí, sdružením obcí, krajem, sdružením krajů, státem, sdružením obcí a krajů

Podmínky pro poskytnutí dotace:

- žadatel dodrží výměru zalesněné plochy po dobu 15 kalendářních let počínaje rokem následujícím po roce zalesnění
- pozemek musí být součástí půdního bloku, popřípadě jeho dílu
- minimální výměra zalesňovaného pozemku musí činit alespoň 0,5 ha souvislé plochy. Pokud má však zalesňovaný pozemek alespoň část hranice společnou s pozemkem určeným k plnění funkcí lesa, pak může mít výměru i nižší.

Tato podmínka je splněna i v případě, že překážka návaznosti nebo souvislosti pozemku není širší než 4 metry.

- dodržení podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu na všech půdních blocích
- v období ode dne, kdy byl pozemek zalesněn do dne podání žádosti o dotaci na zalesnění, změni v Evidenci půdy na ZA-PŮ (Zemědělská agentura – Pozemkový úřad) kulturu na daném bloku/dílu na kulturu „jiná kultura – L“ a na příslušném katastrálním úřadě provede v katastru nemovitostí ohlášení změny druhu pozemku na lesní pozemek

Forma a výše podpory

Dotace má formu pevně stanovené sazby na hektar, podle zvoleného typu managementu. Výše dotace a náhrady se stanoví součinem sazby a plochy v hektarech. Finanční sazby pro výpočet dotace na zalesňování zemědělské půdy obsahuje tabulka 13.7.

Míra podpory ve výši 80 % způsobilých výdajů je poskytována v LFA, v oblastech Natura 2000 a oblastech souvisejících s prováděním směrnice 2000/60/ES; v ostatních oblastech dosahuje podpora výše 70 %.

Tabulka 13.7: Finanční sazby pro výpočet dotace na zalesňování zemědělské půdy

		Sazba při míře podpory 70 % způsobilých výdajů	Sazba při míře podpory 80 % způsobilých výdajů
První založení lesního porostu	jehličnaté	1 954 EUR/ha (tj. 58 200 Kč/ha)	2 233 EUR/ha (tj. 66 500 Kč/ha)
	listnaté	2 590 EUR/ha (tj. 77 150 Kč/ha)	2 961 EUR/ha (tj. 88 200 Kč/ha)
Péče o založený lesní porost (po dobu 5 let)		437 EUR/ha/rok (tj. 13 000 Kč/ha/rok)	
Náhrada za ukončení hospodaření na půdě (po dobu 15 let)	orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady	Podnikatel v zem. 294 EUR/ha/rok (tj. 8 750 Kč/ha/rok)	
		Nepodnikatel v zem. 149 EUR/ha/rok (tj. 4 420 Kč/ha/rok)	
Travní porost a jiná kultura		149 EUR/ha/rok (tj. 4 420 Kč/ha/rok)	

Zakládání porostů rychlerostoucích dřevin

V posledních letech se v západní Evropě a v současné době i v České republice začíná využívat nový systém hospodaření na zemědělské půdě, který je označován jako pěstování rychlerostoucích dřevin, jejichž produktem je dřevní biomasa. Hlav-

ními důvody pro zavádění tohoto pěstebního systému je využití zemědělské půdy pro nepotravinářskou produkci, rozvoj zemědělských oblastí a snížení znečištění ovzduší.

Obnovitelné zdroje energie

Evropská unie spatřuje v oblasti energetiky jednu ze základních otázek budoucího rozvoje Evropského společenství a věnuje značnou pozornost způsobům získávání a využívání energie. Problém efektivního využívání energie značně ovlivňuje evropskou energetickou politiku. Evropská unie se snaží otázku trvalé udržitelnosti nakládání s energií řešit prostřednictvím vyhlášených programů a programových dokumentů.

V energetické bilanci ČR v posledním období zaujímaly obnovitelné zdroje energie 2,6 %. Rozvoj technologií sklizně a zpracování biomasy pro energetické využití dosahuje od roku 2003 podstatně vyšší úrovně. V ČR je v provozu kromě malých topenišť do 50 kW výkonu přibližně 730 kotelen o výkonu nad 50 kW. Centralizované vytápění na biomasu je uskutečněno v desítkách obcí.

Obnovitelné zdroje energie tvoří celosvětově významnou složku ve výrobě energie. Dlouhodobě se pohybují ve výši asi 10 % z celkové spotřeby energií, z toho podíl biomasy tvoří až 6 %. V zemích Evropské unie představuje podíl obnovitelných zdrojů asi 6 %, z toho podíl biomasy asi 4 %. V České republice představuje podíl biomasy pouze 1,6 %.

Podstatnou část celkové bilance použití obnovitelných zdrojů energie pro výrobu energií tvoří využití odpadní biomasy z lesů a energetických plodin, a to především na zemědělské půdě vyňaté ze zemědělské produkce. V rámci Evropské unie má být do roku 2010 převedeno až 10 % zemědělského půdního fondu na produkci biomasy, určené pro výrobu energie.

Rychlerostoucí dřeviny

Rychlerostoucí dřeviny (RRD) jsou dřeviny s krátkou obměnní dobou (zpravidla 2 až 8 vegetačních období), které svým hmotovým přírůstkem významně převyšují průměrný přírůstek ostatních dřevin. Nejvhodnějšími rychlerostoucími dřevinami jsou topoly (černý, balzámový), které se používají jako výhodná alternativa pro dočasný útlum zemědělské výroby, pro ozdravení půd poškozených přehnojováním a zhutněním podorniční vrstvy, popř. ploch, které jsou zaplavované, a vrby, které jsou vázány na vlhčí stanoviště a nivní půdy. Pro energetické účely na zemědělské půdě se používají především keřovité druhy vrb středního až vyššího vzrůstu (košíkářská, drsná, Smithova). V klimaticky příznivějších oblastech je možné použít i stromovité druhy – vrbu bílou a načervenalou. Dalšími dřevinami mohou

být pajasany (žláznatý), akáty, olše, platany atd. Dřeviny, na které jsou poskytovány dotace, jsou zveřejněny ve Věstníku Ministerstva zemědělství a jsou to především klony topolů a vrb.

Speciálně vyšlechtěné klony mají výtěžnost 15 – 20 (25) t sušiny na ha, což závisí především na stanovišti. V našich podmínkách je dosahováno roční výtěžnosti okolo 10 t/ha. Kultury jsou zakládány výhradně řízký a to ve velmi různých sponech. S vyšší hustotou vzrůstá objem produkce. Obnova porostu probíhá pomocí pařezových výmladků. Celková doba kultury nepřesáhne 15 let, ale spíše to bude i méně, neboť porost často opakovaným řezem trpí a řada jedinců začne postupně odumírat. U těchto velmi intenzivních kultur, které se svým charakterem nejvíce blíží zemědělským plodinám, bývá nezbytné provádět přihnojování. Na sušších

Tabulka 13.8: Časové schéma plantáže rychlerostoucích dřevin

Fáze plantáže	Pracovní činnost v roce
Přípravná fáze, založení porostu	Výběr akreditované projekční kanceláře Volba vhodného stanoviště - volba sortimentu dřevin (klonů) Příprava půdy – hluboká orba a srovnání pozemku před založením porostu Meziřádková kultivace Hnojení (podle výsledků půdních rozborů) Výsadba řízků dřevin (manuální, sazečem) Omezování plevelů (podle situace)
Zajištění porostu (ve 4., 6., 8., 10., 12. roce)	Kontrola stavu po zimě - poškození, ztráty, růst Meziřádková kultivace Přihnojení (podle výsledků půdních rozborů)
Realizační fáze 15 let (sklizeň ve 4., 6., 8., 10., 12., 15. roce)	Kontrola stavu po zimě Odhad produkce biomasy Rozhodnutí o sklizni (mechanizace, čas, odbyt) Sklizeň (v zimě, žacíím strojem)
Likvidační (15. rok)	Likvidace porostu buldozerem, popř. odstranění pařezků půdními frézami do úrovně terénu Rotavátorem a hlubokou orbou rozrušení kořenového systému Výsev požadované zemědělské plodiny, příp. založení nové plantáže RRD V případě vyčerpání živin dohnojení

stanovištích je možné uvažovat i o zavlažování, ale to nepříznivě ovlivňuje ekonomiku. Časové schéma plantáže RRD v podmínkách České republiky je znázorněno v tabulce 13.8.

Při úvaze o roli rychlerostoucích dřevin je především nezbytné stanovit možnosti jejich pěstování, tj. stanovit nejen teoreticky možný potenciál, ale především potenciál ekonomický.

Z tohoto důvodu byla provedena SWOT analýza, která definuje silné a slabé stránky, příležitosti a rizika zakládání porostů rychlerostoucích dřevin.

Silné stránky

Mezi silné stránky při zakládání porostů rychlerostoucích dřevin řadíme především zachování zemědělství v méně příznivých podmínkách. Docílí se tím snížení výměry zemědělské půdy využívané k produkci potravin a tím i snížení podílu zornění půdy. Silnou stránkou je také vytvoření nových pracovních míst. Může tak dojít ke zlepšení ekonomické situace a sociálních podmínek venkovského obyvatelstva a tím i ke zmírnění odlivu obyvatelstva z venkova a zlepšení situace podnikatelů v zemědělství. Docílí se zlepšení ekologické rovnováhy krajiny. Při spalování dřevinné hmoty se do ovzduší uvolňuje jen tolik oxidu uhličitého, kolik ho bylo do hmoty akumulováno fotosyntézou v období jejího růstu. Spalování má tedy nulovou bilanci oxidu uhličitého na rozdíl od fosilních paliv, určitým způsobem se podílí na snižování skleníkových plynů v atmosféře. Spalování štěpky z rychlerostoucích dřevin patří k nejlevnějším způsobům získávání tepla, jelikož oproti dřevnímu opadu z těžby dříví mohou být porosty zakládány přímo u zdrojů spalování. Vlivem častého pojezdu mechanismů se častým problémem zemědělských půd stalo ulehnutí podorniční vrstvy. Dřeviny zde mohou pomoci tím, že jsou schopny půdu prokořenit i do ulehlejší vrstvy a tak ji nakypřit a provzdušnit. Současně dochází k odčerpávání přebytečných živin, jež se do půdy dostaly hnojením a snižuje se uvolňování těchto látek do podzemních vod. Opad listů zvyšuje podíl humusu, a tím se výrazně zlepšují fyzikální vlastnosti půdy. Půdní povrch je kryt porostem, který tak snižuje evaporaci a nebezpečí eroze.

Slabé stránky

Mezi slabé stránky řadíme především chybějící programy strategie rozvoje venkova. S tím souvisí chybějící a zastaralá technologie a především nepříznivá věková a kvalifikační struktura obyvatelstva. Slabou stránkou je nízká produktivita práce a vysoké náklady na založení produkčních a reprodukčních porostů. Současně poměrně nízká cena měkké listnaté štěpky, omezený segment trhu a nízká úroveň logistického systému nezajišťuje zisk v dostatečné výši. V mnoha případech jsou výnosy z prodeje nižší než náklady a finanční zdroje z dotací jsou nízké a tento rozdíl nekompenzují. Z toho plyne malý zájem podnikatelů v zemědělství o zakládání těchto porostů.

Pro intenzivní kultury je nezbytná kultivace půdy. Také sklizeň předpokládá nasazení mechanismů, které mají spíše charakter zemědělské mechanizace než klasické lesnické. Proto je nutné vybírat terény pro tuto mechanizaci dostupné.

Příležitosti

Pěstování rychlerostoucích dřevin na zemědělských půdách přispěje k naplňování zájmu společnosti o rozvoj venkova, ochrany přírody a krajiny. Vznik a využití nových technologií je základem ke zvýšení produktivity práce a konkurenceschopnosti. Biomasy z RRD lze využít při spalování v malých elektrárnách, ke spalování ve středních kotelnách za účelem dodávky tepla pro jednotlivé městské části či celé obce. Příležitost je i ve vstupu na nové trhy, v rozšíření a obsazení dalších segmentů. V blízké budoucnosti lze předpokládat rostoucí poptávku odběratelů, rozšíření služeb a vytvoření nových možností cenové konkurence.

Rizika a ohrožení

Mezi značná rizika patří málo účinná finanční stimulace. Musí dojít ke změně myšlení a tím i ke změně zákaznického postoje. Existuje nedostatečný systém služeb, jsou nedostatečné zkušenosti s organizací výroby, stále přetrvává neznalost řízení odbytu a využívání marketingu. Ohrožení je nutno předpokládat v růstu dodatečných nákladů a ve vstupu konkurentů s nižšími náklady a tím i nižší cenou na trh. Ke sladování soukromých a veřejných zájmů, k vytvoření pozitivních postojů na základě znalostí a k přeměně negativních názorů a postojů na pozitivní lze uplatnit public relations.

Na základě provedené analýzy a následné syntézy je možné navrhnout pro zefektivnění produkce biomasy následující opatření:

- zajistit komplexní informovanost podnikatelů v zemědělství o možnostech a podmínkách zakládání produkčních porostů RRD
- v agrárním sektoru upravit výši dotačních titulů pro zakládání porostů RRD
- vytvořit podmínky pro rychlé rozšíření výměry reprodukčních porostů RRD za účelem získání sadebního materiálu pro produkční porosty
- rozšířit segment trhu s biomasou pro naplnění energetické politiky v oblasti využívání obnovitelných zdrojů energie

Na základě provedeného výzkumu lze doporučit pro pěstování rychlerostoucích dřevin BPEJ uvedené v tabulce 13.9.

Obecně jsou vhodné pro pěstování rychlerostoucích dřevin pozemky v nižší nadmořské výšce, vyšší bonity a s dostatečnou zásobou. Oba nejpoužívanější druhy RRD (topol, vrba) výborně rostou na vodou dobře zásobených místech a některé druhy snesou i dočasné zaplavení po dobu 50 – 60 dní. Velmi dobře rostou i na těžko využitelných lokalitách, jako jsou říční náplavy nebo povrchy bez vegetace (náspy, navážky, haldy, špatně přístupné lokality apod.). Obě dřeviny patří mezi světlomilné druhy, kterým nevyhovuje trvalé zastínění.

Tabulka 13.9: Doporučené BPEJ pro zakládání porostů RRD

Kód BPEJ	Charakteristika půdy
1-7.42.00-4,7	hnědozemě oglejené na sprašových hlínách, středně těžké, bez štěrku, náchylné k dočasnému zamokření
1-7.43.00-4,7	hnědozemě ilimerizované oglejené a ilimerizované půdy oglejené na sprašových hlínách, středně těžké, bez štěrku, náchylné k dočasnému zamokření
1-7.44.00-4,7	oglejené půdy na sprašových hlínách, středně těžké, bez štěrku, náchylné k dočasnému zamokření
1-7.51.00-4,7	hnědé půdy oglejené a oglejené půdy na zahliněných štěrkopiscích a morénách, lehké až středně těžké, bez štěrku nebo slabě štěrkovité, náchylné k dočasnému zamokření
1-7.52.00-4,7	oglejené půdy a hnědé půdy oglejené na usazeninách limnického terciéru, lehčí středně těžké, bez štěrku nebo slabě štěrkovité, náchylné k dočasnému zamokření
1-7.53.00-4,7	oglejené půdy a hnědé půdy oglejené na usazeninách limnického terciéru, středně těžké, s těžkou spodinou, obvykle bez štěrku, málo propustné, dočasně zamokřené
1-7.54.00-4,7	oglejené půdy a hnědé půdy, oglejené na různých jílech, včetně slinitých, na jílech limnického terciéru, těžké až velmi těžké, bez štěrku, s velmi nízkou propustností a špatnými fyzikálními vlastnostmi, obvykle dočasně zamokřené
1-7.56.00-4,7	nivní půdy na nivních uloženinách, středně těžké, s příznivými vláhovými poměry
1-7.57.00-4,7	nivní půdy na nivních uloženinách, těžké až velmi těžké, vláhové poměry příznivé až sklon k převlhčení
1-7.58.00-4,7	nivní půdy glejové na nivních uloženinách, středně těžké, vláhové poměry méně příznivé, po odvodnění příznivé
1-7.59.00-4,7	nivní půdy glejové na nivních uloženinách, těžké až velmi těžké, vláhové poměry nepříznivé, po odvodnění příznivější
1-7.60.00-4,7	lužní půdy na nivních uloženinách a spraši, středně těžké, vláhové poměry příznivé až sklon k převlhčení
1-7.61.00-4,7	lužní půdy na nivních uloženinách, jílech a slínech, těžké a velmi těžké, obvykle se sklonem k převlhčení
1-7.62.00-4,7	lužní půdy glejové na nivních uloženinách a spraši, středně těžké, obvykle dočasně zamokřené podzemní vodou v hloubce 0,5 - 1,0 m
1-7.63.00-4,7	lužní půdy glejové na nivních uloženinách, jílech a slínech, těžké až velmi těžké, vláhové poměry nepříznivé, vysoká hladina podzemní vody, po odvodnění příznivější
1-7.64.00-4,7	glejové půdy a oglejené půdy zbažinělé, avšak zkulturněné, na různých zeminách i horninách, středně těžké až velmi těžké, příznivé pro trvalé travní porosty, po odvodnění i pro ornou půdu

Na pozemcích výše položených a méně úrodných lze předpokládat menší přírůstky dřevní hmoty a tím i delší sklizňový interval. Výšková hranice, do které je možné zakládat produkční plantáže topolů a vrb, se v ČR odhaduje okolo 600 m n. m. V praxi je také nutné vzít v úvahu, že v nížinných oblastech plantážím RRD konkuruje zemědělská výroba, proto z hlediska kombinace teplot a srážek se jeví nejvhodnější klimatický region MT3 (mírně teplý, vlhký region).

Z výše uvedených kritérií a doporučení byly na území Středočeského kraje vybrány zemědělské pozemky vhodné pro založení porostů rychlerostoucích dřevin. Plošný rozsah pozemků podle jednotlivých obcí s rozšířenou působností vhodný k založení porostů rychlerostoucích dřevin ve Středočeském kraji ukazuje tabulka 13.10.

Tabulka 13.10: Možnosti založení porostů rychlerostoucích na zemědělské půdě

ORP	Rychlerostoucí dřeviny (ha)
Benešov	23
Beroun	88
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	65
Čáslav	585
Černošice	77
Český Brod	100
Dobříš	65
Hořovice	80
Kladno	283
Kolín	620
Kralupy nad Vltavou	34
Kutná Hora	184
Lysá nad Labem	24
Mělník	194
Mladá Boleslav	432
Mnichovo Hradiště	303
Neratovice	252
Nymburk	811
Poděbrady	494
Příbram	83
Rakovník	184
Říčany	147
Sedlčany	1
Slaný	815
Vlašim	9
Votice	2
Středočeský kraj	5 956

Podpora výsadby porostů rychlerostoucích dřevin v ČR

Podpora výsadby rychlerostoucích dřevin je v současné době, podobně jako zalesňování nelesních půd, zajišťována ze zdrojů spolufinancovaných strukturálními fondy Evropské unie. Od 1. 1. 2007 podléhá poskytování podpor na založení porostů rychlerostoucích dřevin pravidlům vyplývajícím z Programu rozvoje venkova pro období 2007 – 2013, jako jednotného operačního programu sloužícího k čerpání prostředků ze strukturálního fondu EAFRD (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova).

Podle Programu rozvoje venkova je podpora poskytována v rámci Osy I. – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví. Tato osa je zaměřena na podpo-

ru konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví a posílení dynamiky podnikání v zemědělské výrobě a v navazujícím potravinářství. Základní podmínky pro čerpání podpory jsou zakotveny v Nařízení Rady č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z EAFRD.

Podpora na založení porostů rychlerostoucích dřevin je poskytována v rámci podopatření I.1.1.3 – Založení porostů rychlerostoucích dřevin pro energetické využití. Toto podopatření umožňuje zemědělcům hospodařícím na zemědělské půdě získat podporu na založení porostů rychlerostoucích dřevin na těchto pozemcích. Tímto podopatřením se vytváří prostor pro diverzifikaci výroby, která by měla přispět k posílení ekonomické a sociální dimenze trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova. Snižuje se podíl zornění půdy, a to bez rizika zvýšení podílu neobhospodařované zemědělské půdy. Zároveň se snižuje produkce skleníkových plynů a zvyšuje podíl obnovitelných zdrojů na celkových zdrojích energie, což přispěje k řešení problémům s globálními změnami klimatu.

Cílem podopatření je zajištění stabilnější finanční situace zemědělských farem změnou struktury příjemců formou diverzifikace podnikatelských aktivit a zároveň zajištění vyšší konkurenceschopnosti zemědělského podniku.

Opatření lze realizovat na celém území České republiky s výjimkou hl. m. Prahy.

Podmínky poskytnutí podpory:

- projekt je v souladu s příslušnou právní úpravou
- pro financování projektu lze využít pouze jeden zdroj financování ze zdrojů EU
- vhodnost opatření, která jsou obsažena v projektu, např. fakt, že jsou přizpůsobena místním podmínkám a slučitelná s požadavky životního prostředí, je doloženo souhlasným stanoviskem Ministerstva životního prostředí, které je součástí předložené žádosti o podporu
- z hlediska druhu se jedná o porost RRD, který je vymezen prováděcím předpisem
- v případě, že je předmětem projektu produkce energie, tato musí být spotřebována zemědělským podnikatelem (příjemcem podpory) pro vlastní účely
- žadatel musí po přechodu ČR na plný systém přímých plateb dodržovat podmínky Nařízení Rady (ES) č. 1782/2003, článků 4 a 5 a příloh III a IV

Kategorie příjemců podpory:

- zemědělský podnikatel, tzn. fyzická nebo právnická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku

- mladým zemědělcem se pro účely zvýhodnění výše podpory rozumí: zemědělský podnikatel, tzn. fyzická nebo právnická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku, která nedosáhla věku 40 let a dosáhla minimální zemědělské kvalifikace

Forma a výše podpory

Dotace bude poskytnuta formou příspěvku na vynaložené způsobilé výdaje, a to maximálně do výše:

- 60 % způsobilých výdajů na investice pořízené mladými zemědělci ve znevýhodněných oblastech
- 50 % způsobilých výdajů na investice pořízené ostatními zemědělci ve znevýhodněných oblastech
- 50 % způsobilých výdajů na investice pořízené mladými zemědělci v jiných oblastech než znevýhodněných
- 40 % způsobilých výdajů na investice pořízené ostatními zemědělci v jiných oblastech než znevýhodněných

Příspěvek z EU činí 75 % veřejných výdajů. Příspěvek ze státního rozpočtu činí 25 % veřejných výdajů. V současné době probíhá na MZe příprava prováděcích vyhlášek k jednotlivým programům EAFRD.

14. Závěr

Lesy jsou významným krajinným prvkem, národním bohatstvím, nenahraditelnou složkou životního prostředí a jsou také zdrojem ekologicky čisté a obnovitelné suroviny. Požadavky člověka na les se neustále vyvíjejí. V současné době jsou na lesní hospodářství kladeny dva požadavky, a to zabezpečení rostoucí potřeby dříví a plnění celospolečensky významných funkcí lesa. Tyto funkce mají dnes mnohde větší význam než produkce dřeva.

Předložená monografie vychází z materiálu Programu rozvoje lesního hospodářství Středočeského kraje do roku 2030. Tento Program identifikuje současný stav lesního hospodářství na území Středočeského kraje pomocí údajů obsažených ve výsledcích hospodářské úpravy lesů, lesní hospodářské evidence a řady speciálních šetření a studií, dále navrhuje náplň a formu aktivit, jimiž by krajský úřad mohl a měl ovlivňovat rozvoj lesního hospodářství kraje v nejbližších 25 letech.

Při sestavování monografie byly brány v úvahu i kompetenční a další systémové možnosti krajů dané jednotlivými atributy jeho právní subjektivity a především kompetenční a systémové možnosti obcí s rozšířenou působností, pro které byla předložena práce zpracována především.

Práce vymezuje cílový stav lesního hospodářství krajů a nejdůležitější věcné a legislativní předpoklady jeho realizace. Přestože monografie vychází z Programu rozvoje lesního hospodářství Středočeského kraje do roku 2030, je možno její výsledky a doporučení aplikovat při řešení rozvoje lesního hospodářství ostatních krajů České republiky. Je v ní obsažena rozsáhlá problematika, kterou je možno postupně doplňovat v souladu s dalším poznáváním zákonitostí přírody i společenského vývoje.

Dlouhodobé zkušenosti ukazují, že naplnění základních požadavků trvale udržitelného lesního hospodářství lze dosáhnout jen plánovitým a kvalifikovaným využíváním komplexu legislativně, politicky a ekonomicky dostupných represivních, podpůrných a osvětových nástrojů státní a regionální lesnické politiky. Současná právní úprava státní správy lesního hospodářství poskytuje krajům a obcím s rozšířenou působností významné kompetence povolovací, schvalovací a kontrolní, a pravomoc rozhodovat o poskytování finančních příspěvků a služeb.

15. Literatura a zdroje

Mapa obcí s rozšířenou působností Středočeského kraje, dostupná z webových stránek Středočeského kraje – www.kr-stredocesky.cz

Metodika k provádění Nařízení vlády č. 239/2007 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na zalesňování zemědělské půdy

Nařízení vlády č. 239/2007 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na zalesňování zemědělské půdy

Oblastní plány rozvoje lesů vybraných přírodních lesních oblastí

Podklady pro Národní lesnický program ČR, 2005, 2006.

Podklady pro Národní lesnický program Středočeského kraje, 2005, 2006.

Problematika péče o lesy v okolí hl. m. Prahy s ohledem na formy jejich funkčního využívání, Závěrečná zpráva projektu České zemědělské univerzity v Praze, Fakulty lesnické a environmentální, 2005.

Program rozvoje lesního hospodářství Středočeského kraje do roku 2030, 2006.

- Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, 2007.
- QUITT, E. Klimatické regiony Československa. Studia Geographica 16. Brno: Geografický ústav ČSAV, 1971.
- Šišák, L., Švihla, V., Šach, F. Oceňování společenské sociálně-ekonomické významnosti základních funkcí lesa. Praha: MZe, Agrospoj, 2002. 71 s.
- Údaje ze Statistických ročenek České republiky a Krajských ročenek dostupné z webových stránek Českého statistického úřadu – www.czso.cz
- Usnesení vlády ČR č. 49 z roku 2000 o Národním lesnickém programu
- Vyhláška č. 327/1998 Sb., kterou se stanoví charakteristika BPEJ a postup pro jejich vedení a aktualizaci, ve znění pozdějších předpisů
- Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy Praha: Vymezení zemědělsky méně příznivých a ohrožených oblastí České republiky s návrhy na využití půdy včetně ekonomických dopadů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)
- Zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)

Methodological procedures for the development of forestry in regions

Summary

Forests are important landscape constituents, national wealth, irreplaceable component of environment and a source of ecologically clean and renewable raw material. Two requirements imposed on the today's forestry are assurance of the increasing need of timber and fulfilment of public functions of the forest.

The presented monograph dwells on an analysis of the current conditions of forestry in the region of Central Bohemia and brings a proposal for the scope and form of activities through which regional authorities and municipalities with extended competences can influence the development of forestry in the course of several coming years. Conclusive priorities in the forest policy of regions and municipalities with extended competences should consist in the following activities:

- Minimization of forest shrinkage through the consistent utilization of regional authorities' competences in proceedings concerning the permanent dispossession of lands to forest functions
- Increase of forest land acreage through the political, organizational and financial support to the afforestation of non-forest lands
- Enhancement of the personnel and financial assurance of control activities performed by state forest administration namely at the level of municipalities with extended competences because a sufficient frequency and high quality of checks performed by the state forest administration represent main tools for the assurance of appropriate forest regeneration and tending, due processing of incidental fellings and prevention against individual harmful factors.
- Scope extension and more intensive educational activities in the region, focused on forest owners and general public
- Orientation of forest policy measures in regions and possible legislative initiative onto the financial assessment and equalization of economic impacts of non-timber-producing forest functions in order to ensure balance between the interests and rights of forest owners on the one hand and community requirements for the restriction of these rights on the other hand
- Utilization of regional competences and possible legislative initiative for the introduction of project preparation for the management of suburban and other forests under intensive recreation load; channelizing of the project, technical and financial solution of building, reconstructions and maintenance of public roads of class II and III, new developments and land regulations on farmland so that a problem-free connection of the forest road pattern to the network of

public roads is enabled together with the economic motivation of forest owners in the proper fulfilment of all forest functions

- Assurance of technical and financial support to educational and promotion activities focused on the acquisition of fundamental professional skills of small and medium-sized forest land owners, association of small forest holdings, subsidized use of timber in the construction of various civic facilities
- Initiative participation in the solution of the general problem of regional forest policy, which is the legislative and organizational assurance of the participation of regions in yields from the forests managed on their territories, decision-making on repairs and investments into the infrastructure of LČR, s. p. (Forests of the Czech Republic, State enterprise), VLS, s. p. (Military Forests and Farms, State Enterprise) in the territories of administrative regions, engagement of LČR, s. p. (VLS, s. p.) in the solution of critical natural situations in the territories of regions

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v.v.i.
www.vulhm.cz